

Fredagen den 12 Maj 1871.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades 2 protokollsutdrag för den 11 dennes.

Friherre Sprengtporten: Jag ber att få begagna tillfället, då jag torde blifva förhindrad att öfvervara föredragningen af detta Lag-Utskottets betänkande till slut, för att nu anmäla min reservation emot Kammarens beslut i 2 §, liksom i 39 §:ns såväl 1:sta som 2:dra mom.

Herr von Koch: I går afton mot slutet af dåvarande plenum anmälde jag mig, men blef antagligen ej hörd, och straxt derefter fick Friherre af Ugglas ordet i en annan punkt; min afsigt var då att reservera mig mot föreskriften om Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes inspektionsrätt i fattigvårdsärenden. Jag undvek att yttra mig under diskussionen, emedan jag ej ville på något sätt bidraga att sönderrifva förslaget, då svårigheter nog ändå skulle uppstå att få det genomdrifvet, men anhåller att nu få nedlägga min reservation mot denna paragraf, och den deri stadgade otydliga rätt för Konungens Befallningshafvande, en rätt, hvilken jag för öfrigt från min ståndpunkt finner vara högst inkonsequent.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Stats-Utskottets den 11 dennes bordlagda Utlåtande N:o 13 b, angående regleringen af utgifterna under Riksstatens Fjerde Hufvudtitel (fortsättning).

Föredrogs och lades till handlingarne Stats-Utskottets den 11 dennes bordlagda Utlåtande N:o 81, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Skrifvelse, angående Sala silfververks ränteersättningsfond.

Föredrogs och lades till handlingarne Särskilda Utskottets den 11 dennes bordlagda Memorial N:o 5, i anledning af Andra Kammarens återremiss uti fråga, utgörande föremål för Särskilda Utskottets Utlåtande N:o 3.

Vid föredragning af Särskilda Utskottets den 11 dennes bordlagda Memorial N:o 6, med förslag till voteringspropositioner i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande vissa punkter af Utskottets Utlåtanden N:is 3 och 4, godkände Kammaren alla de af Utskottet i detta Memorial föreslagna voteringspropositioner.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag blifvit utfärdadt för sammanträdets fortsättning kl. 7 e. m.

Vid föredragning af Stats-Utskottets den 10 och 11 dennes bordlagda Memorial N:o 82, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande Utskottets Utlåtande N:o 70, i anledning af väckt motion i afseende på uppvärmnings- och luftvexlingsanstalterna i Första Kammarens sessionsrum; biföll Kammaren den af Utskottet i förra delen af Memorialet gjorda hemställan; och blef, för den händelse att samma hemställan icke skulle jemväl af Andra Kammaren bifallas, den i Memorialets senare del föreslagna voteringspropositionen af Första Kammaren godkänd.

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att, enligt hvad emellan Talmännen öfverenskommit, omröstningar jemlikt 65 § Riksdagsordningen komma att i morgon Lördag den 13 dennes anställas öfver alla de voteringspropositioner, som dessförinnan blifvit af båda Kamrarne godkända.

Fortsattes föredragningen af Lag-Utskottets Utlåtande N:o 23, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition med förslag till förordning angående fattigvården.

§ 47.

Biföll

§ 48.

1:sta mom.

Grefve Mörner, Carl Göran: Under förutsättning, att Kammaren bifaller 49 §, sådan den blifvit af Utskottet föreslagen, har jag, för min del, ej något att erinra deremot, att besvär öfver sådana mål, som de ifrågavarande, fortfarande må fullföljas till Kammarrätten, men för den händelse, att Kammaren skulle stadna i samma beslut, som Andra Kammaren, eller att pröfning af dessa mål skali i sista instansen tillkomma Kongl. Maj:t i dess Högsta Domstol, har jag svårt att finna behofvet af förenämnda mellaninstans. Den torde i förra fallet vara nödvändig, dels för att komplettera den ofta ganska ofullständiga utredning, som ärendet hos Konungens Befallningshafvande fått, och sålunda minska besväret för Kongl. Maj:t, då ärendet till Honom inkommer, dels ock för att genom den pröfning, målen hos Kammarrätten undergå och hvarvid parterna ofta låta bero, minska antalet af de mål, deruti klagan hos Kongl. Maj:t fullföljes. Den nuvarande anordningen har äfven sin grund deri, att frågan angående hemortsrätt eller, såsom den förut kallats, försörjningsort står i närmaste sammanhang och beroende af föreskrifterna om mantalsskrifning. Då i sistnämnda mål Kammarrätten dömer, och besvären öfver Kammarrättens härutinnan fattade beslut fullföljas hos Kongl. Maj:t, har det ansetts vara af vikt, att samma äsigt, som gjorde sig gällande i dessa mål i fråga om personers mantalsskrifningsort, jemväl tillämpades i fattigvårdsfrågor, då det gällde personers försörjningsort.

Om fattigvårdsmålen fullföljas i Högsta Domstolen, har man intetdera af dessa skäl för att låta den passera Kammarrätten. Det synes mig, att i sådant fall de ifrågavarande ärendena få närmaste gemenskap med de frågor, som nu hos Kongl. Maj:t i Högsta Domstolen pröfvas angående försvarslösa personers behandling. Då dessa ärenden gå direkt från vederbörande Konungens Befallningshafvande till Kongl. Maj:t, vill det synas mig, som om enahanda förhållande borde ega rum i afseende å fattigvårdsärendena.

De Herrar, som i går lade så mycket makt uppå skyndsamhet vid fattigvårdsfrågors behandling, att de för detta ändamål skull ville inrätta särskilda nämnder inom kommunerna, borde äfven, enligt min tanke, vara angelägne om, att behandlingen i de högre instanserna måtte gå så fort som möjligt, och nog skulle man vinna tid, om de ginge direkte från Kongl. Maj:ts Befallningshafvande till Högsta Domstolen. Om dessa ärenden skola gå först till Kammarrätten och sedan till Högsta Domstolen, kommer man, efter min oföргripliga mening, att ej obetydligt försena deras handläggning, helst jag är viss, att den skyndsamma behandling, som nu kommer dessa ärenden till del hos Kongl. Maj:t i dess Ecklesiastik-departement, ej kan i dylika mål vinnas, då de skola emellan samtliga herrar Revisions-sekreterare lottas och sedan af dem i tur föredragas uti Högsta Domstolen.

Det är således endast under den förutsättning, att äfven den 49 § godkännes, sådan Lag-Utskottet föreslagit densamma, som jag,

för min del, ej anser mig böra nu göra något bestämdt yrkande om afslag på denna paragraf, hvilket jag annars skulle framställt.

En erinran tillåter jag mig att göra, som torde af någon utaf Lag-Utskottets ledamöter lätt kunna förklaras. Enligt nu gällande fattigvårdsförordning, tillkommer det Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, att vid pröfning af fattigvårdsmål bestämma, huruvida Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes beslut skola genast, utan hinder af anförda besvär, gå i verkställighet, eller ej. Lag-Utskottet har inskränkt denna rättighet endast till de fall, att Konungens Befallningshafvande funnit skäl vidtaga åtgärder, enligt 46 § 4 momentet. Det torde dock ej hafva varit olämpligt, att denna rättighet hade utan inskränkning tillkommit Kongl. Maj:ts Befallningshafvande äfven i andra frågor. Men för den vidtagna förändringen torde någon af Utskottets ledamöter lätt kunna anföra giltiga skäl.

Herr von Koch: Så vidt jag kunnat förmärka, gjorde greve Mörner ej något bestämdt yrkande, jag skall därför fatta mig helt kort och endast taga mig friheten nämna, att jag anser goda skäl tala för att besvär öfver dessa mål, om de fullföljas i Högsta Domstolen, ej behöfva passera Kammarrätten. Huruvida denna fullföljd till Högsta Domstolen kommer att ega rum, känna vi ej ännu, enär vi ej kommit till behandlingen af 49 §. Men om, såsom jag hoppas, denna paragraf blir afgjord i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts proposition och Andra Kammarens beslut, samt i den formen blir lag, lär det kunna gå lätt för sig att, om den förra mellaninstansen anses obehöflig, borttaga densamma. Såvidt jag satt mig in i förhållandet, anser jag det mycket möjligt, att så kan ske, och jag har funnit ett ytterligare stöd i Presidentens i Kammarrätten nyss afgifna yttrande, hvilket jag är viss hvilade på giltiga skäl. Jag tror, att Kongl. Maj:t skulle, för den händelse sådant ansågs skäligt, vara oförhindrad taga bort Kammarrätten såsom mellaninstans. Skulle han dertill ej anse sig ega rätt utan inhemtande af Riksdagens yttrande, är jag öfvertygad att dess bifall lätt vore att vinna. Jag yrkar bifall till paragrafen.

Herr Statsrådet Berg: Jag begärde ordet i anledning af den åsigt, som uttalats, att bestämmelsen i denna paragraf om fattigvårdsmåls fullföljande till Kammarrätten, borde uteslutas, för den händelse 49 § i författningsförslaget ändrades derhän, att, i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts proposition, dessa mål skulle i sista hand pröfvas af Kongl. Maj:t i dess Högsta Domstol.

Jag ber nemligen att få upplysa, att i den skrifvelse, som 1868 års Riksdag afgaf i fråga om de administrativa besvärsmålen behandlings, uttrycktes den åsigten, att rent administrativa mål, hvilka fortfarande skulle föredragas hos Kongl. Maj:t i Statsrådet, borde dit fullföljas direkte från ortmyndigheterna, men deremot ansågos sådana mål, som vore af blandad administrativ och juridiciel beskaffenhet, och som borde fullföljas i Högsta Domstolen, behöfva underkastas en föregående pröfning af en mellaninstans. I Utskottets betänkande uttalas i allmänhet, att Kammarrätten just borde vara

denna mellaninstans, och då Kammarrätten ej i egentlig mening är något förvaltande verk, utan snarare är att anse som en domstol, hvars beslut redan nu i flera fall underställas Högsta Domstolen, tror jag att. just i det fall att äfven besvär å fattigvårdsmål komma att slutligen afgöras i Högsta Domstolen, Kammarrättens bibehållande såsom mellaninstans skulle hädanefter såsom hittills vara ganska tjenligt och nyttigt.

Öfverläggningen förklarades slutad och momentet bifölls.

2:dra och 3:dje mom.

Biföllos.

§ 49.

Herr von Koch: I denna fråga förekommer att. såsom nyss nämndes från Minister-banken, Riksdagen i skrifvelse N:o 89 vid 1868 års riksdag, bland annat anhöll. att sådana mål, som äro af blandad judiciel och administrativ natur, och hvilka fortfarande anses böra af administrativ ortmyndighet i första hand upptagas, likväl må i sista instansen af Kongl. Maj:t i dess Högsta Domstol afgöras.

Denna skrifvelse finnes för närvarande hos Kongl. Maj:t. Framställningar i samma syftning hafva allt sedan början af vårt nya statsskick afhörts. Men vid 1868 års riksdag lyckades man komma öfverens om så mycket, att ofvannämnda begäran frambars inför tronen.

Jag har ej sedan den tiden haft närmare tillfälle att följa de allmänna ärenden, som handlagts af Regeringen, för så vidt desamma ej blifvit föremål för Riksdagens pröfning, så att jag ej eger någon kännedom, huruvida, på grund af denna framställning, Kongl. Maj:t vidtagit åtgärder. Men emellertid förefinnes i denna paragraf ett förslag i den syftning, jag och hela Riksdagen önskade. Herrarne påminna sig, att Första Kammaren slöt sig kring en reservation, framställd af tre Kammarens utmärkte ledamöter. Grefvarne Henning Hamilton, C. G. Mörner och Herr Almqvist. Nu har Kongl. Maj:t gått den af Riksdagen sålunda uttalade önskan till mötes, och vi finna här en framställning i denna syftning. Det förekommer mig ej då vara konsekvent eller ens öfverensstämmande med Kammarens värdighet, att, när inga förändrade omständigheter kunna åberopas, man vägrar att ingå på en framställning, som är grundad på Riksdagens egen begäran. Jag kan ej heller tänka mig något rimligt skäl, hvarföre ej dessa mål skulle gå till Högsta Domstolen. Denna domstol är så sammansatt, att det kan ej finnas ringaste anledning till tvekan, att ej der mål af blandad juridisk och administrativ beskaffenhet kunna blifva väl handlagde. Det är ingalunda brist på sakkunskap; Högsta domstolen räknar bland sina ledamöter två äldre akademiska lärare och två före detta civilministrar. Dessa personers förmåga och erfarenhet jemte det mångsidiga vetande, som

finnes representeradt hos domstolens andra ledamöter, synas kunna lemna full garanti, att ärendena der skola blifva väl pröfvade. Och hvad den fruktan beträffar, att målen ej skulle kunna handläggas med tillräcklig skyndsamhet, föreställer jag mig, att, sedan nu Högsta Domstolen blifvit fördelad på två divisioner och de qvarliggande balanserna blifvit nästan helt och hållet undanarbetade, en sådan fruktan är ogrundad och att lika stor skyndsamhet står att vinna på denna väg, som om ärendena skulle i Stats-Rådet behandlas, hvarjemte det torde kunna tagas för gifvet, att det skall vara förmånligt för Stats-Rådet att blifva befriadt från allt, som kan på något sätt inverka störande på dess uppgift att utarbete de viktiga författningsförslag, som ständigt blifva föremål för Regeringens omsorg. Jag tror således, att det vore ganska lämpligt, att dessa fattigvårds-mål öfverlemnades till pröfning åt Högsta Domstolen, hvilken nu, sedan densamma blifvit fördelad på två divisioner, väl torde kunna medhinna deras behandling. En sådan åtgärd skulle ock säkerligen motverka det tal, som uppkommit om indragningen af ledamöter i Högsta Domstolen, en åsigt, mot hvilken jag i alla händelser vill protestera, då man väl kan hoppas, att snart det skall tagas på allvar i tu med vår rättegångsordning och civillag.

Jag anholder till dessa skäl om afslag på paragrafen och bifall till Kongl. Maj:ts proposition; det vill säga att ordet *Ecklesiastik-departementet* i den föredragna paragrafen utbytes mot ordet *Justitie-revisions-expeditionen*.

Herr Hasselrot: Det skulle obestriddigen vara högst inkonsekvent, om denna paragraf godkändes, och jag vill påstå att, om Riksdagen i allmänhet skulle handla så, som här blifvit ifrågasatt, snart sagdt all Regering skulle omöjliggöras. Om Kongl. Maj:t tillmötesgår en Riksdagens begäran och framlägger ett, enligt dess önskan, utarbetadt författningsförslag, men Riksdagen då, utan att några nya förhållanden tillkommit, afslår en sådan framställning, hvad skall Kongl. Maj:t då kunna fästa för afseende å Riksdagens skrivelser? Det synes mig vara så inkonsekvent, att det ej är möjligt, att Riksdagen kan handla så!

Härtill kommer att, om någon förändring i förhållandena inträdd, den gått i sådan riktning, att deraf skulle kunna hemtas ytterligare stöd för den meningen, att målen böra gå till Högsta Domstolen och ej till *Ecklesiastik-departementet*. Sedan vi antagit en paragraf, hvarigenom blifvit bestämdt, att den fattige ej får klaga öfver vägradt fattigunderstöd, så upphöra sådana mål, i hvilka fråga varit huruvida en person skall ha eller icke ha fattigvård, att blifva föremål för pröfning i högsta instans. De besvärsmål i fattigvårdsärenden, som hädanefter komma till Kongl. Maj:ts afgörande, torde hufvudsakligen blifva inskränkte till sådana, som angå tvister emellan kommuner. Det torde häraf vara påtagligt, att de mål i fattigvårdsfrågor, som hädanefter komma att behandlas i högsta instansen, skola blifva af vida mindre administrativ art än för närvarande, och att desamma kunna betraktas nästan utan undantag såsom rena rätts-tvister.

Då alltså förhållandena förändrat sig till fördel för den af Riksdagen önskade och af Kongl. Maj:t nu föreslagna förändring, synes det mig vara högst inkonsekvent att motsätta sig densamma.

Grefve Mörner anmärkte, att målens afgörande skulle fördröjas, om de skulle öfvergå till Högsta Domstolens behandling. Häremot får jag anmärka att balanserade mål i Högsta Domstolen nu blifvit så undanarbetade, att dit nu inkommande mål afgöras nästan omedelbart efter det de inkommit och fattigvårdsmålen böra således bli lika snart afgjorda i Högsta Domstolen som i Stats-Rådet.

På grund af hvad jag sålunda anfört och då jag delar den : som 1868 års Riksdag uttalade, beträffande behandlingen af besvärsmål, anhåller jag om bifall till Kongl. Maj:ts förslag i denna paragraf.

Grefve Mörner, Carl Göran: Redan då den föregående 48 § förevar till behandling, tillkännagaf jag min åsigt, att jag till densamma ville gifva min röst, endast under förutsättning, att 49 §, sådan den här finnes upptagen, vunno bifall. Det är för att närmare utveckla mina skäl härför, som jag nu begärt ordet.

De mål, som här äro i fråga, äro visserligen ej rent juridiska, utan äro till väsentligaste delen administrativa. Till Högsta Domstolen kan man svårigen hänskjuta frågor hvarken, huruvida den fattige bör ha understöd eller till hvad belopp det bör utgå, eller huruvida ersättning för lemnad fattigvård skall utgå af allmänna medel eller ej. Dessa är rent administrativa frågor. Också har föredragande Departements-chefen uttalat såsom sin åsigt, att blott de rena tvistemålen kommunerna emellan borde öfverlemnas till Högsta Domstolens afgörande. En sådan sönderdelning torde emellertid ej vara praktisk, emedan i de flesta af dessa mål sammanblandning af båda slagen af frågor eger rum. Då så är förhållandet och det, enligt min tanke, alldeles icke är ur det allmänns synpunkt en vinst, att Högsta Domstolen, hvars uppgift ovedersägligen är att strängt tillämpa gällande författningar, förvandlas till en auktoritet, som i större eller mindre grad måste taga hänsyn till billighetsskäl, tror jag det vara rättast, att dessa mål fortfarande handläggas på sätt hittills egt rum i Ecklesiastik-departementet eller kanske ändå rättare i Civil-departementet.

Man har till stöd för åsikten att ifrågavarande mål borde öfverlemnas till Högsta Domstolen åberopat den skrifvelse, 1868 års Riksdag aflät, men jag tror att, om man vill ingå i en närmare granskning af densamma, man ej der skall finna något, som kan föranleda här ifrågavarande besvärsmåls öfverförande till Högsta Domstolen. Denna skrifvelse framhåller önskvärdheten af, att vissa besvär öfver ortmyndigheters beslut må kunna omedelbart fullföljas hos Konungen i Högsta domstolen. Här är ej nu fråga om ett sådant direkt fullföljande, utan Kammarrätten är föreslagen som mellaninstans. En annan talare ansåg äfven på grund af ofvannämnda skrifvelse, att de anspråk på konsekvens, man hade rätt att ställa på Riksdagen, borde påkalla ett beslut, att ifrågavarande ärenden skulle genom Justitie-revisions-expeditionen ingå till Högsta Domstolen. Enligt min tanke ligger, såsom jag tagit mig friheten antyda, dock

ingen inkonsekvens i att bibehålla den ordning, som för närvarande gäller. Men jag hemställer till den ärade talaren, huru det förhåller sig med konsekvensen hos honom själf. Han har, såsom ledamot i Fattigvårdskommittén, utan reservation deltagit i densammas förslag, att den, som i dylika mål hos Konungen vill söka ändring, skall inlemna besvären i Ekklesiastik-departementets expedition. Men sedan Lag-Utskottets vidtagit en förändring i Kongl. Maj:ts proposition i full öfverensstämmelse med nyssnämnde komités beslut och således, såsom man skulle hafva anledning att förmoda, äfven i öfverensstämmelse med talarens åsikter, så reserverar sig den ärade talaren mot Lag-Utskottets åtgörande i detta hänseende. Jag hörde den ärade talaren nyss anmäla sig; han lär väl då i sitt svar, förmodar jag, få taga sin tillflykt till Baron Boijes vidtbekanta skäl.

Jag, för min del, får anhålla om bifall till Lag-Utskottets förslag.

Herr Nordström: Arten och beskaffenheten af de fattigvårdsärenden i hvilka klagan och besvär öfver fattigvårdssamhälles beslut skulle få anföras, uppgifvas i 47 och 48 §§. De angå frågor mellan fattigvårdssamhällen, rotar, eller enskilda, rörande viss persons hemortsrätt och fattigvård, och huruvida den ene eller den andre skall ersätta kostnader, som af denne persons fattigvård, hemsändande eller begravning försakats. Besvären skulle först få anföras hos Konungens Befallningshafvande, derefter fullföljas hos Kammarrätten och i sista instans hos Konungens Högsta Domstol. Detta sistnämnda innefattar en fullkomlig nyhet och är i sig sjelft, så väl som med afseende å den betydelse af prejudikat, det skulle komma att ega, så beskaffadt, att det påkallar noggrann pröfning, huruvida en sådan ordning kunde erkännas vara med grundlagarne förenlig.

Enligt vår konstitutionela statsförfattning, sådan den på svensk historisk grund är i 1809 års Regeringsform bestämd, är det Konungen, som den högsta myndigheten vid rikets styrelse och vården af samhällets alla angelägenheter tillkommer: Han är högste förvaltare, högste domare och högste befälhafvare öfver rikets krigsmakt till lands och sjös. Vid utöfningen af en hvar dessa myndigheter, bland hvilka vi nu ej hafva anledning att sysselsätta oss med den tredje, är Konungen, enligt Regeringsformen, bunden vid vissa föreskrifter, af hvilkas iakttagande den bindande kraften af beslutet ur konstitutionel synpunkt beror. I sin egenskap af högste förvaltare utöfvar Han sin myndighet i *Stats-Rådet*, der alla förvaltnings- — eller, såsom de i Regeringsformen kallas — *regeringsärenden*, med undantag af ministeriella och kommandomål, i afseende å hvilka särskilda former äro stadgade, skola inför Konungen *föredragas och afgöras*, och der han *allena*, efter att hafva inhämtat sina behörigen tillsatta rådgifvares råd, fattar och bestämmer besluten (§§ 4, 7). I sin egenskap af högste domare utöfvar Konungen sin myndighet i *Högsta Domstolen* (den nuvarande juridiska afdelningen af Konungens rådkammare), åt hvilken hans högsta domsrätt är uppdragen, och der han endast eger *två röster* i de rättegångsmål, han der öfvervarar. Stats-Rådet kan såsom sådant icke sammanträda och utöfva någon verksamhet, utan i Konungens öfvervaro, ty honom, men ej det förra,

tillkommer det att fatta de afgörande besluten. Högsta Domstolen kan när som helst sammanträda och i rättegångsmål fatta beslut, oberoende af, huruvida Konungen är närvarande eller icke. Regeringsformen fäster med allrastörsta skäl stor vikt vid, att Stats-Rådet skall vara församladt, då Konungen vill utöfva sin högsta förvaltande myndighet, och bestämmer därför, huru många af dess ledamöter i alla händelser minst skola vara tillstädes, och huru i detta hänseende bör förhållas, då frågor af synnerlig vikt, hvilka ock särskildt betecknas, skola förekomma. I afseende å Högsta Domstolen är ock det antal ledamöter bestämdt, som minst skola deltaga i ett ärendes pröfning, och högst i fråga om ärenden af vikt; och likasom Regeringsformen förklarar, att alla regerings- eller förvaltnings-ärender falla under Stats-Rådets kompetens, så bestämmer den ock kompetensen för Högsta Domstolen till, att döma Konungs dom i alla vederbörligen dit dragna rättegångsmål, att upptaga och afgöra alla ansökningar om brytande af dom, som vunnit laga kraft, eller återställande af laga tid som försutits, äfvensom att meddela förklaringar öfver lagens rätta mening i anledning af förfrågningar derom från domstolar och embetsmän i sådana fall, som till *domares* åtgärd höra, dock att här förklaringsarne skola hos Konungen anmälas och hans röster dervid beräknas, äfven om Han öfverläggningarne derom i Högsta Domstolen icke öfvervarit. Lägges härtil, att Högsta Domstolen skall i fredstider afgöra de mål, som från krigsdomstolarne dragas under Konungens pröfning, och då förstärkas med två militärpersoner af högre grad, att den skall afgifva yttranden om nåd i brottmål i anledning af ansökningar derom, som till Konungen inkommit och i Stats-Rådet böra afgöras, äfvensom meddela betänkan den öfver förslag till civil-, brottmåls- eller kyrkolag, hvartill antingen Konungen eller Riksdagen tagit initiativet, innan det kan upplöjas till lag, att den skall till följd af Riksdags-ordningen upptaga och afgöra besvär i frågor om riksdagsmannaval, och slutligen vara genom två dess ledamöter representerad i Stats-Rådet, när justitieärenden der föredragas, och då med samma rätt och skyldighet att yttra sig, som åligger ledamöterna af Stats-Rådet; — lägges allt detta till förut nämnda delar af Högsta Domstolens befogenhet, så har man derigenom en fullständig öfversigt af den kompetens, som, enligt grundlagarne eller Regeringsformen och Riksdags-ordningen, nu tillkommer denna institution för utöfningen af Konungens Högsta doms-rätt.

Kunna tillägg eller förordningar deri grundlagsenligt vidtagas i den ordning, som nu blifvit föreslagen? Ingen organisation inom samhället, om än så välbetänkt, då den infördes, kan sägas vara sådan, att den vore utöfver allt behof af förbättringar och tillägg. De måste därför kunna vidtagas, då sådana af förändrade förhållanden för framtiden påkallas och institutionens ändamål derigenom icke upphäfves eller förändras. Skulle det sistnämnda inträffa, måste den gamla institutionen utbytas mot en ny, eller ock en ny för de nya ändamålen ställas bredvid den gamla; men hvad det lagbundna samhället under alla omständigheter icke kan afstå ifrån att fordra, är, att hvad som kan finnas böra ändras, tilläggas eller utbytas, genom-

föres i den ordning, som derfor på förhand är fastställd. Eljest rubbas den positiva rättssäkerheten och samhället försättes i ett tillstånd af tvifvel och osäkerhet om hvad i verkligheten skall gälla såsom lag.

Den oss nu till pröfning förelagda fråga går ut uppå, att en del regerings- eller förvaltningsärenden, som hittills kunnat i besvärsväg dragas under Konungens pröfning i Stats-Rådet såsom sista instans, hädanefter skulle förklaras böra dragas under Högsta Domstolens pröfning i sista instans. Frågan gäller således ett tillägg i den kompetens, som Regeringsformen nu tillerkänt Högsta Domstolen; den gäller vidare, att frantaga Konungen såsom högste förvaltare uti dessa ärenden den allena beslutande rätt, som Honom enligt Regeringsformen i alla förvaltningsärenden i sista instansen bör tillkomma, och att förbehålla Honom endast två röster, derest Han i Högsta Domstolen ville öfvervara sagda ärendens pröfning; den gäller ytterligare, att förvandla Högsta Domstolen delvis till den högsta administrativa myndighet, på samma gång densamma skulle bibehålla sitt gamla uppdrag att utöfva Konungens högsta domsrätt i civila tvister och brottmål; och, som man med allrastörsta sannolikhet torde kunna antaga, att, derest nu ifrågavarande förslag vunne Riksdagens bifall, andra förvaltningsärenden i besvärsmålen klass skola i en snar framtid blifva framhållna, hvilkas pröfning förklaras alltför mycket taga ledamöternas af Stats-Rådet tid i anspråk och sålunda minska densamma för andra viktiga ärendens behandling och beredning, samt på grund deraf, och under åberopande af det nu vunna prejudikatet, om det vinnes, föreslås, att på Högsta Domstolens öfverföras, så komme man sålunda småningom derhän, att i högsta instansen åter sammanblanda gränserna för den skilnad mellan *förvaltning* och *justis* med sitt olika rättegångssätt, hvilken en skarpare uppfattning af rättsgrunderna för samhällets inre verksamhet numera lyckats äfven hos oss, att i fråga om de lägre instanserna genomföra. Men äfven för den händelse, att Riksdagen vore böjd därför, torde dock en återblick på de principiella följder, den nu förevarande frågan förer med sig, och på den rubbning och minskning af Konungens i Regeringsformen fastställda myndighet såsom högste förvaltare, som af dess godkännande skulle uppstå, tillräckligen visa, att den föreslagna förändringen icke skulle annorledes kunna lagenligt göras till lag, än i den ordning, som i Regeringsformen i afseende å ändring eller upphäfvande af grundlag finnes fastställd.

Men ännu återstå ett par sidor af saken att taga i betraktande. Är nu föreslagna förändring i fråga om slutlig pröfning af fattigvårdsärenden i sista instans *nyttig* och *nödig*, och, om så vore, kunna ej de olägenheter, som af nuvarande förhållande med sista pröfningen af besvärsmål sägas uppstå, på annat sätt och i vidsträcktare mån utan principiella rubbningar aflägsnas?

Härvid tillåter jag mig att upprepa hvad jag redan vid ett föregående tillfälle under denna riksdag hade anledning yttra, eller att, enligt vår statsförfattning, den högsta förvaltande myndigheten hos oss framträder i en tvåfaldig verksamhet: en lagstiftande och en kontrollerande verksamhet. Åt den förra har Regeringsformen tilldelat

en ganska stor omfattning, då den derunder ställt utfärdande, utan Riksdagens medverkan, af förordningar, stadgar och påbud, som röra rikets allmänna hushållning samt allmänna inrättningar af alla slag. Att denna verksamhet emellertid kan taga så väl mycken tid som mångsidiga insigter i anspråk bör villigt erkännas. Men ett biand medlen att vinna hithörande praktiska insigter erbjuder just den kontrollerande verksamhet, som utgör den andra delen af den högsta förvaltningsmyndighetens funktioner. De administrativa eller ekonomiska förordningarnes och stadgarnes rätta ändamål är icke, att stifta lagar till skiljande af tvister mellan de enskilda i deras rättsförhållanden till hvarandra; det är deremot att föreskrifva hvad samhällets medlemmar i förekommande fall böra göra eller underlåta, på det att allas eller det helas gemensamma välfärd må kunna befordras. De hafva därför i allmänhet karakteren af befallningar, icke sällan ingripande i de enskildas eljest fria verksamhet, och ofta åtföljda af ansvarsbestämmelser, om de ej iakttagas. Det omedelbara handhafvandet af dem är uppdraget åt underordnade, högre eller lägre officiella organer; och af stor vikt för det hela blir det därför, att dessa i sina åtgöranden må kunna kontrolleras af Regeringen sjelf. Detta blir i väsendtlig mån förverkligadt genom rättigheten till besvär eller klagan i stadgad ordning hos den högsta förvaltande myndigheten i samhället, och på denna väg kommer hon i lika väsendtlig mån i tillfälle att vinna kännedom om, huru af henne utfärdade förordningar, påbud och stadgar verka, om för ändamålet väl eller mot beräkning illa, huruvida de af underordnade myndigheter och officiella organer, eller ock enskilda personer, tillämpas i sin rätta anda, eller missförstås och tillämpas orätt, eller huruvida de motsvara förändrade tidsförhållandens fordringar, eller behöfva ändringar förklaringar, tilläggas fyllande af brister, m. m. Genom skiljande från Regeringen af besvärsmålen s profning i sista hand skulle emellertid denna viktiga kännedom i samma väsendtliga mån komma att i sin sanna dager undgå henne, och att sådant ej för samhällets välförstådda intresse vore *nyttigt*, vågar åtminstone jag för min del uttala.

Men om detta skiljande ej vore nyttigt, kunde det, måhända, dock ur andra synpunkter betraktadt, befinnas vara *nödigt*? Det tror jag, för min del, ej. Det gifves flera än ett sätt, att aflägsna clägenheter, der de verkligen förefinnas; och uti ifrågavarande sak, der olägenheterna sägas förnämligast bestå uti den förlust af tid för andra regeringsärendens profning och behandling, som af besvärsmålen s profning skulle föränledas, synes botemedlet närmast och utan rubbningar af grundlagen vara att söka uti ett medel att bereda Regeringen ett verksamt biträde vid fullgörandet af hennes arbeten. I andra konstitutionella stater finnas öfverallt, så vidt jag känner, till sjelfva regeringsområdet hörande institutioner, hvilkas bestämelse är, att gå de egentliga, ansvarige rådgifvarne, eller ministrarne med upplysningar, betänkanden, rådslag och annat arbete inom de respektiva departementen tillhanda, och som, organiserade än på afdelningar i en gemensam institution, än i flera skilda, i hvilken form som helst högst väsendtligt bidra till att underlätta rådgif-

varnes vigtiga uppgift och bereda dem den tid, som för regerings-ärendenas slutliga pröfning erfordras. Hos oss har den sanna och praktiska tanke, som härför ligger till grund, varit realiserad först i de grundsatser, efter hvilka i 17:de seklet de förvaltande kollegiernas ställning till rådkammaren af Axel Oxenstjerna organiserades, och derefter genom den institution, som i vår förvaltningshistoria är känd under namn af Allmänna Ärendenas Beredning, och hvilken, stiftad samtidigt med Högsta Domstolen (1789) tillika utgör ett historiskt bevis, att den senare aldrig varit tänkt eller ämnad att vara på en gång ett högsta förvaltningskollegium och derjemte utföware af Konungens högsta domsrätt i civila och brottmål.

Frågan i dag gäller väl nu endast fattigvårdsärenden, eller pröfning af besvär i sådana, hvilka för det närvarande, efter hvad man sagdt, dock ej uppgå till flere än några tiotal för året; men att öfverförande af dem på Högsta Domstolen snart skulle med stöd af ett sålunda vunnet, statsrättsligt, prejudikat, efterföljas af förslag om fortsättning på den nya vägen, är uppenbart redan af de motiver, hvilka för det första steget blifvit anförda. Fannes emellertid ännu Allmänna Ärendenas Beredning, reformerad, om så funnits nödigt, eller en annan deremot svarande institution i verksamhet, skulle ifrågavarande förslag högst sannolikt icke, eller med någon utsigt till framgång, kunnat framläggas; men den föll år 1840 för påtryckningen af en så kallad liberal opposition och lemnade på regeringsområdet en lucka efter sig, som erfarenheten allt mer visar böra fyllas, icke genom små, enstaka förslag till principiellt oriktiga ändringar, utan genom en organisation i stort, satt i samband med den i vår tid så ofta återkommande frågan om förvaltningsverkens reorganisation. Man bör hoppas, att de Konungens rådgifvare, som nu illustrera taburetterna omkring rådsbordet, skola uppfatta denna vigtiga angelägenhet ur fulla synpunkten af dess omfattning, och, förtroga med Axel Oxenstjernas åsichter såsom stor organisatör, snart afgifva för ändamålet ett förslag i stort, förenligt med Regeringsformens principer i afseende å Konungens myndighet i staten, och mera egnadt att fylla luckan från djupet. Till dess må det förblifva vid det nu bestående, och, med afslag på Regeringens, Lag-Utskottets förslag till 49 § godkännas.

Herr Hasselrot: Jag ber endast att få yttra några ord med afseende på den beskyllning för inkonsequens, som en föregående talare framkastat mot mig, derför att jag biträdt Regeringens förslag i denna del. Jag ber att få nämna, att jag inom komiteén sökte göra gällande den mening, som jag här i dag yttrat, men att jag icke vann något understöd för densamma, och då den egentligen icke rörde någon hufvudfråga och icke heller blifvit upptagen bland de grunder, som Riksdagen uppställt för en ny fattigvårdsförordning, så ansåg jag den icke af sådan betydelse, att den borde upptagas i min reservation. Då Kongl. Maj:t emellertid nu framlagt ett liknande förslag, så tycker jag mig derutinnan hafva ett godt ryggstöd för min mening. Jag ber tillika att få upplysa, att Andra Kammaren redan antagit Kongl. Maj:ts proposition, och det skulle

vara mycket illa, om Kamrarne skiljde sig i denna hufvudsak, emedan om man icke kan sammanjemka besluten, så förfaller hela frågan. Jag ber derföre Kammaren väl betänka sig, innan den förkastar den åsigt, som uttalades af 1868 års Riksdag.

Herr Statsrådet Berg: Jag erkänner, att det är med en viss tvekan, som jag uppträder i denna fråga, sedan den ärade talare, som näst före den siste hade ordet och hvars upplysta omdöme och stora insigter jag och hela denna Kammare, jag är öfvertygad derom, egna den största högaktning, med temligen stor skärpa uttalat sig emot den åsigt, som ligger till grund för Kongl. Maj:ts förslag i ämnet. Då jag likväl fortfarande vidhåller denna åsigt, anser jag mig till försvar för densamma böra yttra några ord.

Det har temligen länge klagats deröfver, att Kongl. Maj:t i Stats-Rådet varit öfverhopad med en mängd besvärsmål, hvilkas beredning och afgörande icke kan undgå att förlamande inverka på de egentliga regeringsärendena. Redan för längre tid tillbaka ifrågasattes derföre att söka afhjelpa detta genom inrättandet af en särskild institution under namn af *Regeringsrätt*, som skulle öfvertaga Kongl. Maj:ts funktion i detta hänseende. Detta förslag, hvarigenom frågan måhända skulle kunnat på det mest ändamålsenliga sätt lösas, vann dock icke representationens bifall, men Riksdagen har likväl sedermera vid flera tillfällen och särskildt i den skrifvelse af år 1868, som här förut blifvit återopad, uttalat sin önskan, att besvärsmålen borde i den mån, sådant kunde ske, skiljas från Kongl. Maj:ts behandling i Stats-Rådet. I denna skrifvelse har Riksdagen grupperat nämnda besvärsmål i tre särskilda klasser. I den första upptagas sådana mål, som kunde hänföras till rena rättstvister, och hvilka ansågos böra redan i första hand öfverlemnas till domstolarne. Den andra klassen innefattar sådana mål, som voro af blandad judiciell och administrativ natur. Dessa ansåg Riksdagen väl böra af administrativ ortmyndighet i första hand upptagas, men i sista instansen afgöras af Högsta Domstolen. Den tredje klassen består slutligen af rent administrativa mål, hvilka fortfarande borde tillhöra Stats-Rådets handläggning.

Huruvida Regeringens nu framlagda förslag är öfverensstämmande med denna Riksdagens framställning eller icke, derom må Kammaren sjelf döma. Mig förefaller det klart, att Riksdagen icke, såsom här blifvit antydt, med sin hemställan åsyftat endast sådana mål, som i hela sin vidd skulle kunna göras till föremål för domstols handläggning, utan jemväl ansett, att en del mål af blandadt judiciellt och administrativt innehåll borde, på sätt Kongl. Maj:t i afseende å fattigvårdsmålen föreslagit, i första hand upptagas af administrativ myndighet, men i sista hand pröfvas af Högsta Domstolen. Huruvida emellertid Riksdagen nu har en annan åsigt är naturligtvis en sak, som jag icke tillåter mig att bedöma.

Lag-Utskottet säger i sitt utlåtande, att "obetingadt och utan meningsskiljaktighet delar Utskottet den af bägge statsmakterna, inom Riksdagen vid flera tillfällen, och af Kongl. Maj:t uti den nu aflåtna nådiga propositionen, uttalade åsigt, att pröfningen af en del, ja en

ganska stor del af de ärenden, hvilka enligt nu gällande föreskrifter från de centrala embetsverken fullföljas till Kongl. Maj:t i Stats-Rådet, bör i sista instansen tillkomma Högsta Domstolen". Lag-Utskottet har emellertid icke ansett de nu ifrågavarande målen vara att hänföra till sådana, hvarpå denna åsigt borde tillämpas, och häri synes den ärade talaren instämma. Lag-Utskottet antager, att fattigvårdsmålen icke innefatta något judicielt, utan äro rent administrativa ärenden. Jag tror dock att, om denna åsigt godkännes, Utskottets önskan, att en stor del af de mål, som nu fullföljas till Kongl. Maj:t i Stats-Rådet, må öfverflyttas till Högsta Domstolen, svårigen kan komma att gå i fullbordan. Jag befarar nemligen, att mot största delen af dem, åtminstone mot den del deraf, som i någon större mån upptager Stats-Rådets tid, enahanda anmärkning skulle kunna göras, ty högst få af dem torde kunna sägas vara af mera judiciel natur än just fattigvårdsmålen.

Ser man nemligen på dessa sednare mål, särdeles på dem som företrädesvis förekomma hos Kongl. Maj:t, så finner man, att de utgöras af tvistemål, dels emellan särskilda fattigvårdssamhällen inbördes och dels mellan fattigvårdssamhällen å ena och enskilda personer å andra sidan om ersättning för bestridd fattigvård, och afdomandet af dessa fordringstvister synes mig ligga ganska nära intill rättsskipningens område. Här är nemligen fråga om ett rättsanspråk, som den ena parten vill göra gällande emot den andra, och hvilket han grundar på lagens bestämmelser och på faktiska förhållanden, dem han söker att bevisa. Vid afdomandet af en så beskaffad rättegång, den må nu utföras vid administrativ eller juridisk myndighet måste den dömande strängt tillämpa lagen, sådan den är skrifven, utan att i någon mån lämpa domen efter sin uppfattning om det nyttiga eller lämpliga i de särskilda fallen, eller på något sätt modifiera de lagstadganden, som äro gällande. De fakta, på hvilka domen skall grundas, äro ofta invecklade och måste blifva föremål för bevisning. Det förekommer således ganska ofta, att den ena parten för att bevisa sin rätt åberopar en mängd vittnen, mot hvilka jäfsanmärkingar göras, liksom äfven andra invändningar i rättegången kunna anföras, och att pröfva så beskaffade frågor synes mig vara främmande för den förvaltande myndigheten, hvilken dervid till och med kan komma att pröfva beslut, som den domstol, hvilken hört vittnena i jäfsfrågor, meddelat.

Det är väl sannt, att i nämnda mål invändningar kunna göras derom, att de fattigunderstöd, för hvilka ersättning fordras, blifvit lemnade till personer, som deraf icke varit i behof eller till större belopp än behöfligt varit, och att dessa frågor således ingå i målens bedömande; men icke lär på grund häraf ersättningsanspråket förlora sin egenskap af rättsanspråk eller detsammes pröfning kunna hänföras till ett för rättsskipningen främmande förvaltningsbestyr. En lika beskaffad pröfning förekommer ju äfven i andra mål, som ostridigt tillhöra domstolarne. Jag vill såsom exempel härpå anföra det fall, att ett fattigvårdssamhälle klandrar sin fattigvårdsstyrelses åtgärder i fråga om meddeladt understöd, under påstående att detsamma blifvit gifvet till arbetsföra personer eller till för stort be-

lopp. Icke lärer denna redogörelsetvist upphöra att utgöra en domstolssak derföre att nämnda frågor deri måste bedömas. Om, för att välja ett annat exempel, en målsman för ett oäkta barn framställer anspråk mot dess fader om underhåll för barnet, så lär det väl tillkomma domaren att pröfva, huru och till hvad belopp en så beskaffad ersättning skall utgifvas, och det synes mig icke ligga någon giltig anledning att göra skilnad i målets behandlingssätt, om ett fattigvårdssamhälle, som tagit hand om barnet, vänder sig till fadren för att utbekomma sådant understöd. På grund af nu gällande civillag måste domaren jemväl ingå i pröfning, huruvida en person skall ställas under förmyndare, huruvida den ena eller andra maken är mera fallen att vårda barnen, till hvad belopp skadestånd skall utgifvas, med flera sådana fall, hvilkas bedömande förutsätter en pröfning, som är af ungefär enahanda beskaffenhet med den, huruvida och i hvad mån en person är i behof af fattigunderstöd, och dertill är att märka, att, då det nu föreliggande förslaget närmare än nu gällande fattigvårdsförordning uppdrager gränsen mellan de personer, som utgöra föremål för fattigvård, och dem, som skola försörja sig sjelfva, den pröfning, som i fattigvårdsmålen förekommer, torde komma att i väsendtlig mån förenklas och mindre än hittills blifva beroende af den dömandes individuella uppfattning.

Men, har det blifvit sagdt, då man vill hänföra tvistefrågorna mellan kommuner och enskilde eller mellan kommunerna inbördes om ersättning för lemnad fattigvård till domstolsärenden, så borde man taga steget fullt ut och låta dessa tvister redan i första instansen upptagas af domstol. Jag vill i viss mån medgifva riktigheten af denna anmärkning, men får såsom stöd för en motsatt mening åberopa Riksdagens förut omnämnda skrifvelse, samt derjemte erinra, att man af praktiska skäl någon gång måste frångå den fullt riktiga tillämpningen af en theoretisk sats. Att öfverlemnna fattigvårdsmålen handläggning åt häradsrätterna möter svårighet dels derföre att dessa mål ofta samtidigt röra flera kommuner inom olika domsagor och dels emedan häradsrätterna icke äro permanenta, hvarföre man måste anlita Konungens Befallningshafvande såsom ett slags domare i första hand. Många andra mål finnas äfven, der förhållandet är enahanda och hvilka fullföljas från Konungens Befallningshafvande till domstolarne såsom alla exekutiva mål samt frågor om försvarslöshetsstadgans tillämpning m. fl. Det torde således icke kunna sägas innefatta brist på konsekvens, att man låtit Kongl. Maj:ts Befallningshafvande bibehålla pröfningen af fattigvårdsmålen, ehuru desamma i ett sednare stadium pröfvas af domstol, men det är af vikt att denna embetsman dervid anser sig mera såsom en dömande än en förvaltande auktoritet och således icke får rätta sitt beslut efter det, enligt hans uppfattning, nyttiga och lämpliga i frågan utan endast efter hvad som är lagligt och rätt.

Det har äfven blifvit sagdt, att de ifrågavarande målen icke skulle vara till antalet så många, att genom deras handläggning någon afsevärd tidsutdrägt skulle för Regeringen uppstå. Jag får dervid nämna, att under år 1869 uppgingo de af Kongl. Maj:t pröfvade besvärsmålen mellan kommuner och enskilda rörande lemnad fattig-

vård till 85, och dessutom förekommo 9 mål, som rörde sjelfva försörjningssättet. Under år 1870 förhöllo sig dessa olika slags mål till hvarandra såsom 72 till 12. Detta är ett icke obetydligt antal, när man tillika besinnar, att dessa mål ganska ofta äro af en rätt invecklad beskaffenhet.

En omständighet har äfven af Lag-Utskottet blifvit framhållen, nemligen att, om också dessa stridigheter mellan särskilda kommuner och enskilde personer skulle kunna anses i viss mån som judiciela, så innefattade dock frågan, huruvida en kommun skall kunna åläggas att underhålla en person, ett rent administratift ärende. Enligt förslaget tillhör det nemligen Kongl. Maj:ts Befallningshafvande att vaka öfver, att kommunen i nämnda hänseende gör sin skyldighet. Denna tillsyn är onekligen af administratift natur, men just derföre att man gifvit så stort utrymme åt frivilligheten i fattigvårdshänseende, så ligger det vigt på att de administrativa myndigheternas inblandning deri hålles inom tillbörliga gränser och att kommunen icke ålägges andra eller större skyldigheter derutinnan, än sådana, hvar till den lagligen förpiigtas. Pröfningsrätten i detta fall har dock af samma skäl, som angående öfriga fattigvårdsmål redan blifvit antydda, måst äfven förbehållas Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, hvilken således handlar på en gång såsom administrativ myndighet, då han beiffrar förhållandena, och såsom dömande myndighet, då han afdömer dem. Härei ligger möjligen en oegentlighet, som dock, så länge domsrätten i fattigvårdsmålen ej kan i hela sin vidd och således redan i första instansen öfverlätas åt domstolarne, svårigen torde kunna undvikas. Den synes mig dock i väsendtlig mån förmildras derigenom, att målen fullföljas icke i administrativ väg utan hos domaremakten, hvarigenom full trygghet vinnes, att administrationen icke utöfver de i lagen bestämda gränser må ingripa i kommunernas fria bestämmerätt.

Jag vågar icke åberopa, att jag i detta ämne eger samma insigter som den ärade talaren, hvilken mot Kongl. Maj:ts förslag framställt anmärkningar. Jag vågar icke heller tilltro mitt omdöme något öfvervägande inflytande utöfver det, han så rättvist eger, men jag har likväl ansett mig böra uttala min verkliga öfvertygelse, att det förslag, som Kongl. Maj:t framställt, är fullt öfverensstämmande med Riksdagens förut uttalade åsikter, och att, så vida icke en särskild administrativ öfverdomstol kan inrättas, den väg, på hvilken Kongl. Maj:t nu inslagit, är den enda, hvarigenom Kongl. Maj:t i Stats-Rådet kan befrias från den pröfning af besvärmål, som nu borttager en ganska stor del af den tid, som hans rådgifvare bättre skulle kunna använda för viktigare regeringsärenden.

Herr Rydin: Sedan Herr Statsrådet Berg framställt den åsigt, som ligger till grund för Regeringens proposition och visat det ändamålsenliga i det föreslagna stadgandet, så har jag intet vidare att derutinnan tillägga. Jag anser mig emellertid böra yttra några ord med anledning af en anmärkning, som gjordes af den ärade talare, som närmare utvecklade denna fråga från principiell synpunkt och dervid

dervid kommit till ett resultat, motsatt den föregående talarens. Jag vill nemligen upptaga hans anmärkning, att det skulle vara stridande mot grundlagen att öfverlemna till Högsta Domstolen att afgöra de ifrågavarande ärendena. Jag kan ej fatta skälen för en sådan åsigt. då jag läser 17 § Regeringsformen, som säger: "Konungens domsrätt skall uppdragas minst tolf, högst aderton, af honom utnämnda, lagkunniga män, hvilka fullgjort hvad författningarne föreskrifva dem, som uti domarembeten må nyttjas, samt i sådana värf ådagalagt insigt, erfarenhet och redlighet. De kallas justitieråd och utgöra Konungens Högsta Domstol." Häraf är klart, att grundlagen uppställt såsom grundsats, att, der domsrätts utöfning af Konungen kommer i fråga, der skall den utöfvas af Högsta Domstolen. Således, så snart visas kan, att ett ärendes afgörande göres till föremål för Konungens domsrätt, finnes ingenting, som hindrar att öfverlemna detta ät Högsta Domstolen. Det är vidare klart, att bestämmelserna om Konungens domsrätt, huru långt den skall sträcka sig, och i hvad förhållande den står till hans styrande makt, det vill säga hans verksamhet såsom förvaltningens hufvud, skola återfinnas i gällande rättegångsordning. Gå vi för sådant ändamål till 1734 års lag, så finna vi i Rättegångsbalkens 10 kapitel, som handlar om laga forum, i dess § 26 stadgadt, huruledes skall förfaras med domsrättens utöfning i så beskaffade mål, som icke såsom rena tvistemål eller brottmål gå genom de allmänna domstolarne. Paragrafen lyder: "De mål, som den allmänna hushållningen i riket, Kronans hvarjehanda ingälder, så ock de, som någons embete och tjänst, högre eller ringare, och fel deri röra, pröfves och dömes af dem, som Konungen vård och in-seende deröfver betrott hafver, efter ty, som i särskilda stadgar derom sägs."

Häraf framgår således, att utom de bestämmelser, som finnas i allmänna lagen rörande rättegångsordningen, så har man att i de mål, der pröfning och domsrätt tillkommer underordnade förvaltande verk, eller specialdomstolar, att efterse, hvad härom i särskilda stadgar finnes innehållet. Denna hänvisning till särskilda stadgar utvisar, att närmare bestämmelser om rättegångsordningen i mål, som röra allmänna hushållningen eller någons embete och tjänst, utfärdas i den ordning som för stadgans utgifvande är föreskrifvet. Konungen och Riksdagen gemensamt eller Konungen ensam, allt efter sakens beskaffenhet, kan således bestämma, hvilka administrativa mål, skola såsom judiciella anses, så att dom skall fällas, och således äfven hvilka af dem skola af Konungen i Högsta Domstolen eller på föredragning i Stats-Rådet afgöras. Det finnes således intet hinder i grundlag eller allmän lag för att i fattigvårdsförordningen inskrifva ett stadgande, som föreskrifver ett sådant behandlingssätt, som det nu föreslagna.

Göra vi oss nu den frågan, huruvida ifrågavarande slag af mål till följd af sin natur böra hänföras till de mål, i hvilka dom fälles, anser jag svaret jemväl ur denna synpunkt böra blifva jakande. De äro på samma gång administrativa och judiciella, ty jemte det de afse ett nyttigt statsändamål röra de enskild rätt med hänsyn till de förpligtelser, som medborgare och kommuner åläggas att fullgöra och

de ömsesidiga rättigheter och pligter mellan olika kommuner och mellan olika medlemmar inom samma kommun, som de grunda. De skilja sig härutinnan från rena förvaltningsmål eller sådana, der statsändamålet främjas utan att enskildes privaträttigheter deraf äro beroende. I de ifrågavarande målen deremot måste en sådan hänsyn tagas, ty den lagstiftande makten har dervid att tillse, att icke den ene betungas mer än den andre, att dessa skyldigheter icke bliwa större, än som är nödigt för statens bästa, och att slutligen vid deras utkräfvande detta icke sker i vidsträcktare omfång, än hvartill lagen berättigar. Det blir således alltid vid ett sådant mål fråga om en tolkning af kommunens rätt, huru vidsträckta dess skyldigheter i detta hänseende äro, och huru långt staten kan fordra, att den le-gala fattigvården utsträcket.

På grund häraf, och då man således icke bör kunna neka, att dessa mål äro af judiciel beskaffenhet, så är det klart, att det icke finnes något, som hindrar, att de i domstolsväg afgöras. Att de åter komma att afgöras dels af domstolar och dels af administrativa myndigheter, beror på egna förhållanden inom vår förvaltnings- och processordning, hvilka, i stället för att öfverlåta alla administrativa mål af judiciel natur till domstolarne, låta dem på ett för parterna fördelaktigare sätt behandlas i nu antydd ordning. Jag vill härvid exempelvis nämna besvärsmål öfver riksdagsmannaval, hvilka upptagas af Konungens Befallningshafvande och i sista instansen afgöras i Högsta Domstolen. Så beskaffade ärenden äro vidare vägdelningsmål, hvilka, oaktadt de till sin natur böra under rättskipningen, nu gå till Konungens Befallningshafvande och derifrån till Kammar-kollegium och Civil-departementet. Om nu, på sätt en af Konungens rådgifvare visat, ifrågavarande slag af mål, erhåller den ändamålsenligaste och bästa pröfning genom nu föreslagna behandlingssätt, bör ej hinder läggas i vägen för deras behandling delvis af administrativ myndighet såsom fallet är med Konungens Befallningshafvande, delvis af en förvaltningsdomstol såsom Kammarrätten och slutligen att de af Högsta Domstolen pröfvas från rent judiciel synpunkt. Målens natur och den pröfning, som de från *rättslig* synpunkt böra undergå, låter jemväl den föreslagna anordningen stå i full öfverensstämmelse med grundlagens fordran på Högsta Domstolen såsom utöfvare af Konungens domsrätt. Ett sådant behandlingssätt kan alldeles icke vara i strid mot grundlagen och icke heller mot målens natur, hvar-jemte det är det egendomliga i vår rättegångs- och förvaltningsordning, som föranleder, såsom ett naturligt steg i utvecklingen af vår processlagstiftning, att dessa mål öfverflyttas i sista instans till Högsta Domstolen.

Jag yrkar bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Grefve Mörner, Oscar: Det gagnar icke att spilla många ord på denna fråga. Jag ber därför blott att få till protokollet yttra, att då jag reserverat mig mot de generela principerna i detta förslag och mot en del af de reglementariska föreskrifterna, så utgör deremot förevarande stadgande icke något af dem, som jag inbegripit i min reservation.

Grefve Hamilton, Henning: Då jag af annat offentligt uppdrag varit hindrad att vara närvarande från öfverläggningens början, och då jag icke vill upprepa, hvad som möjligen förut här kan hafva blifvit yttradt, så inskränker jag mig att för min del yrka bifall till Utskottets förslag i denna punkt, hufvudsakligen på den grund, att jag icke anser Kongl. Maj:t i enlighet med våra grundlagar kunna afsäga sig rättigheten att pröfva, huru hans organer inom administrationen rätt handhafva och efterlefva de ekonomiska och administrativa författningarne.

Herr Thyselius: Uti den reservation, som en af Lag-Utskottets ledamöter afgifvit mot det nu föredragna betänkandet, har han anmärkt, att Utskottet skulle hafva i två af sina hemställanden aflägsnat sig ifrån eller öfvergifvit åsigter, som Riksdagen vid föregående tillfällen uttryckt såsom sina, och hvilka sedermera vunnit Kongl. Maj:ts godkännande, hvaraf han velat draga den slutsats, att genom beslut, sådana som Utskottet tillåtit sig att förorda, Representationen komme att förspilla allt anspråk på, att Kongl. Maj:t hädanefter vid dess framställningar skulle fästa afseende. Med anledning af den hårda beskyllning som häruti ligger uttalad emot Lag-Utskottet, anhåller jag att först få nämna, att i afseende på den ena af de paragrafer i Lag-Utskottets förslag, som af reservanten åsyftats, eller den om hemortsrätten, Utskottet, på sätt jag tror mig förut hafva bevisat, uppställt paragrafen alldeles i öfverensstämmelse med de af 1869 års Riksdag uppgjorda grunder, om ock orden icke blifvit alldeles desamma som reservanten yrkat. Att Utskottet derigenom åtminstone icke förverkat Riksdagens förtroende, vågar jag sluta af den omständigheten, att Riksdagens bägge Kamrar med betydande pluralitet till förslaget lemnat sitt samtycke. Hvad åter angår den fråga, som nu utgör föremål för öfverläggning och hvaruti Utskottet likaledes skulle hafva gjort sig skyldig till ett dylikt Crimen læsæ, så är, innan jag går vidare, nu att tillse hvad Riksdagen verkligen må hva yttrat uti den af reservanten åsyftade underdåniga skrifvelsen den 15 Maj 1868, i anledning af väckt fråga om den så kallade administrativa domsrättens upphörande m. m. Riksdagen har i denna skrifvelse yttrat, att rena förvaltningsfrågor borde hädanefter som hittills fullföljas till Kongl. Maj:t i konseljen, de, som voro af blandad natur i sista instansen upptagas af Högsta Domstolen, samt de rent juridiska frågorna öfverflyttas till allmänna domstolarne. Innan man således fäller förkastelsedomen öfver Utskottet, så torde det vara nödigt att tillse, till hvilken af dessa kategorier de ifrågavarande målen höra. Den ärade reservanten har här yttrat, att han inom fattigvårdskomiteén stridt för den åsigt, han i sin reservation framställt. Jag skulle hafva skattat mig mycket lycklig, om jag redan der fått tillfälle taga i öfvervägande de anmärkningar, som jag från det hållet nu fått höra, men der, det måste jag bekänna, undfölla sådana anmärkningar mig helt och hållet.

Hvad nu angår frågan, till hvilken eller hvilka af förenämnda tre kategorier fattigvårdsärendena äro att hänföra, så hafva, då, med anledning af Riksdagens öfvermålda skrifvelse, uti Ecclesiastik-depar-

tementet uppgjordes förslag derom, att en del fattigvårdsmål skulle af Högsta Domstolen i sista instans afgöras, blifvit, såsom rena förvaltningsärenden, undantagna de, i hvilka fråga endast var, huruvida fattigvård skulle lemnas eller icke, äfvensom om sättet och måttet för densamma. Vid förslaget behandlings i Högsta Domstolen yttrades äfven den åsigt, att sådana frågor äro att anse såsom rent administrativa. När nu Utskottet tillstyrkt, att dessa mål hädanefters, såsom hittills, skola tillhöra konseljens afgörande, har Utskottet sålunda handlat icke i strid, utan i fullständigaste öfverensstämmelse med 1868 års Riksdags till Kongl. Maj:t framburna önskan, sådan den blifvit både inom konseljen och Högsta Domstolen uppfattad. Och icke kan väl dessa måls egenskap blifva mera judiciel, derför att den fattige nu skulle förklaras sakna laglig rätt till understöd. De mål åter, hvilka enligt förenämnda, i Ecklesiastik-departementet uppgjorda förslag skulle hänvisas till Högsta Domstolen voro sådana, der till afgörande förekom, huruvida den ena eller andra kommunen borde vidkännas kostnaderna för fattigvård åt en viss person, och jag vill ingalunda bestrida, att, ehuru den författning, som här skulle fälla utslaget, i öfrigt tillämpas af Kongl. Maj:t Stats-Rådet, så beskaffade frågor kunna anses vara af blandad judiciel och administrativ beskaffenhet. Men, efter hvad som blifvit upplyst, ingick dock i de aldra flesta af dessa mål — uti 32 ibland 38 år 1867 — äfven att bedöma, om understöd bort lemnas eller icke, och om beloppet deraf, hvilket, såsom förut är visadt, är en fråga af administrativ natur. Dessa mål, de 32 ibland 38, innehöllo således två moment, fullkomligt från hvarandra skiljda, nemligen ett af ren förvaltningsnatur, och ett af blandad administrativ och judiciel natur, hvilka bägge moment icke vid afgörandet utan stor omgång och tidsutdrägt kunna från hvarandra skiljas och, utom det att domaremakten icke principenligt kan med rena förvaltningsfrågor sig befatta, har Högsta Domstolen, så vidt jag förmår bedöma, med segrande bevisning ådagalagt de svåra olägenheter, som skulle följa deraf, att dylika ärenden blefve till Högsta Domstolen öfverflyttade. I öfrigt kan jag icke underlåta att anmärka en, såsom mig synes, i det förslag, åt hvilket reservanten nu vill bereda framgång, befintlig och svårigen förklarad inkonsequens. Den kommun, som under vissa omständigheter lemnar understöd åt någon annan än sina egna medlemmar, är berättigad att derför erhålla ersättning. Om den person, som emottagit hjälpen, tillhör en annan kommun, är det denna, som skall lemna ersättningen, men under vissa förhållanden tillkommer ersättningsskyldigheten staten. Den kommun, som gjort förskottet, har i båda fallen lika rätt. och efter det af Kongl. Maj:t framlagda förslaget, som nu mera är antaget af begge Kamrarne, äro frågor om, huru kommunerna skola af staten utbetomma sin lagliga rätt, i detta hänseende förbehållna konseljens pröfning. Jag åtminstone har icke kunnat finna något giltigt skäl, eller sett ens något skäl uppgifvet för ett så olika rättegångssätt, en olikhet, som strängt förkastades af det Utskott. som beredde det ärende, hvilket afses i skrifvelsen den 15 Maj 1868.

Att antalet besvärsmål inom konseljen kan vara stort, medgifver jag visserligen, och då jag deltagit i Lag-Utskottets utlåtande och dessutom tillhör det embetsverk, som handlägger det största antalet besvärsmål af dem, som fullföljas till konseljen, har jag redan varit i tillfälle att uttala min åsigt, att en stor del af dessa mål icke bör vara föremål för Kongl. Maj:ts pröfning i Stats-Rådet. Större delen af dem skulle nemligen, i händelse Kammar-kollegii eller enskilde dess ledamöters förslag blefve godkända, från konseljen afskiljas, och jag tror, att derigenom skulle en stor lindring kunna konseljen beredas, och så stor att den utan olägenhet kunde bibehålla fattigvårdsmålen. Skulle man åter såsom regel antaga, att ingen fråga bör i konseljen afgöras, hvilken under annan form och mellan andra personer kunde komma att vid domstol anhängiggöras, så tror jag knappt, att något enda besvärsmål skulle för konseljen återstå. Detta vore utan tvifvel att gå allt för långt, och skulle föga lända till allmän bättnad. Jag medgifver visserligen att Högsta Domstolen för det närvarande kan hafva vida bättre ledighet än konseljen att sysselsätta sig med dylika ärenden, men den förhoppning torde icke böra uppgifvas, att nu, sedan den nya strafflagen blifvit antagen, och derigenom de kriminela besvärsmålen i högst betydlig mån aftagit, sedan egodelningsrätterna i det närmaste fullgjort sina arbeten, och då Riksdagen utan allt betänkande ställt till Kongl. Maj:ts disposition ett ganska betydligt belopp för att derigenom åstadkomma en fullständigare beredning af de lagärenden, öfver hvilka Högsta Domstolen sedermera kan hafva att afgifva sitt utlåtande, att nu, säger jag, sedan allt detta inträffat, Högsta Domstolen också, så framt ~~ej~~ dit varda öfverflyttade de rent administrativa besvärsmålen, skall kunna inom en icke aflägsen tid återgå till hvad förut varit förhållandet, eller att utan särskild förstärkning arbeta på en division. Att sådant skulle vara för lagskipningen gagneligt, tror jag icke att någon vill neka, och skulle det visa sig, att en sådan reduktion under nuvarande förhållanden vore omöjlig, torde måhända en idé, som förut uppstått, åter vinna anhängare, nemligen att åtskilliga af de mål, som nu tillhöra Högsta Domstolen men hafva ett slags blandad natur, kunde jemte andra ärenden, som från konseljen afskiljdes, blifva hänvisade till behandling af en särskild Regeringsrätt.

Jag tillåter mig hemställa om bifall till Lag-Utskottets betänkande.

Herr Nordström: Den ärade representanten från Upsala, som innehar sin plats på Westerbottens bänkrad, hembär jag uttrycken af min erkänsla för hans goda vilja, att söka upplysa mig om rätta tolkningen af Regeringsformen i de delar, som med ifrågavarande 49:de § stå i samband; men måste tillika förklara, att jag icke kan godkänna densamma. Den är hvarken historiskt, eller rationellt, eller såsom bokstafstolkning, antaglig. Att besvär i fattigvårdsmål äro ett förvaltningsärende, likasom sjelfva fattigvården, har Regeringen sjelf erkänt, då hon föreslagit, att sådana besvär, der de skulle få ega rum, böra i första hand anföras hos Konungens Befallningshållande. Den ärade talaren åberopade till stöd för sin mening, bland

annat, 47:de §:n Regeringsformen. Vid noggrannare pröfning torde han dock finna, att denna paragraf skiljer mellan Hofrätter och andra domstolar på ena sidan, och rikets kollegier samt öfriga förvaltande verk på den andra. Om de förra säges, att de skola efter lag och laga stadgar döma; om de sednare, att de skola förvalta de dem åliggande sysslor och värf, enligt gifna instruktioner, reglementen och föreskrifter, samt lyda Konungens bud och befallningar, hvilket sistnämnda ock blir en följd af 89:de §:n Regeringsformen. Således då de förvaltande verken skola rätta sig efter Konungens för dem utfärdade instruktioner och befallningar, äro Hofrätter och andra domstolar af Regeringsformen hänvisade till att döma efter *lag* och laga stadgar. Under deras kompetens kan alltså Konungen icke i sin egenskap af högste förvaltare ställa andra ärenden, än dem, som bestämmas genom en derom i behörig ordning stiftad *lag*; och som *högsta domstolens* kompetens är genom Regeringsformen bestämd, så väl i allmänhet till att utöfva Konungens högsta *domsrätt* (och således icke förvaltningsrätt), som speciellt i aiseende å de ytterligare värf, som skola densamma åligga, öfverensstämmer det med grundlagens både anda och bokstaf, att derutöfver andra ärenden hvarken af Konungen allena, eller af Konungen och Riksdagen gemen-
mensamt, kunna hänvisas till Högsta Domstolens kompetens, än så vidt det sker i den ordning, som för ändring af grundlag är stadgad. Om Regeringen förbisett detta vid afgifvandet af ifrågavarande förslag, och i sammanhang dermed att hon sjelf derigenom afsigtslöst sökt bidraga till minskning af Konungens konstitutionela myndighet, upphör derigenom icke representantens pligt, att, grundlagen trogen så i det ena som det andra afseendet, göra befogade anmärkningar deremot; och att beklaga vore det för öfrigt, om sådana förbiseenden komme att, med stöd af prejudikater, upphöjas från lärostolarne till doktrin. Jag vidblifver oförändradt min redan gjorda hemställan om afslag å Regeringens förslag i denna paragraf.

Grefve Wachtmeister, Hans: Sedan Andra Kammaren antagit Kongl. Maj:ts proposition i denna del, så skulle, om denna Kam-
mare antoge Utskottets förslag, en sammanjemkning blifva omöjlig, och således hela förslaget komma att falla. Jag har inom Utskottet deltagit i dess beslut, hvartill jag blifvit föranledd af de skäl, som i Utskottets betänkande blifvit anförda, och hvilka synas mig icke sakna vikt. Men jag vågar erkänna att jag icke anser dem tillräckliga, för att jag genom deras fasthållande skulle vilja bidraga till att hela förslaget komme att förfalla. Jag kommer således att nu rösta för afslag på Utskottets hemställan och bifall till den Kongl. propositionen.

Herr Statsrådet Berg: Jag skall icke ingå i någon vidare utveckling af frågan, utan endast i anledning af en ärad talaresh ytt-
rade, att Kongl. Maj:t sjelf vid föregående tillfällen skulle hafva gjort skilnad på de olika slagen af ifrågavarande mål, upplysa, att Kongl. Maj:t icke förr än nu fattat något beslut i detta ämne, utan att frågan aldrig kommit längre än till Departementschefens förslag,

och dessutom är att märka, att förhållandet nu är i väsendtlig mån olika mot förr, då den nya författningen i så måtto skiljer sig ifrån den nu gällande, att enligt den sednare en vida mera arbitral pröfning kan komma i fråga, än hvad som enligt förslaget kan blifva fallet, enär hädanefter ingen fattigvård kan åläggas derföre, att det anses lämpligt, att sådan gifves, utan endast i det fall lagen uttryckligen bestämmer.

Herr Nordström: Må jag ursäktas, om jag än en gång begärt ordet. Det har skett, för att bemöta ett af en talare från Blekingsbänken uttaladt yttrande af innehåll. att, som Andra Kammaren allaredan godkännt 49:de §:n efter den lydelse, den eger i Regeringens förslag, Första Kammaren äfven derom borde sig förena. Sådana yrkanden hafva dessutom flere gånger, och särskildt äfven under debatterna öfver föreliggande förslag, förekommit, och tillåter jag mig derför att fråga eder, mine Herrar, om vår representation är ordnad efter ett enkammar- eller tvåkammarssystem, och om, då det sednare uppenbart är förhållandet, sådant har en välbetänkt, praktisk grund? För min del är jag öfvertygad om, att tvåkammarssystemets grund är fullt praktisk och, med hänsyn till samhällets välfärd, mycket välbetänkt. Den dubbla, sjelfständiga och hvardera, oberoende af den andra, anställda pröfningen blir ofta ett kraftigt hinder mot införande i lifvet af omogna, oklara, stundom orättvisa beslut; och då så är, vore det att handla mot tvåkammarssystemets förnuftiga grund, om man endast derför, att den ena Kammaren hunnit framför den andra fatta sitt beslut i ett ärende, som af båda skall pröfvas, fordrade, att den, som står något efter i tid, skall rätta sitt beslut efter det, den förra fattat något tidigare. Emot ett sådant sätt att söka inverka på öfverläggningens och den sjelfständiga pröfningens frihet får jag här nedlägga min protest.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till den förevarande paragrafen oförändrad och dels bifall till densamma med utbyte af ordet *Ecklesiastik-departementet* emot ordet *Justitie-revisions-expeditionen*: framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till paragrafen oförändrad, hvarvid svarades många nej, blandade med ja, och sedermera proposition på bifall till paragrafen med ofvan sagde förändring, då svaren utföllo med många ja, blandade med nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Herr Nordström begärde votering.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:
 "Den som bifaller 49:de §:n i Lag-Utskottets förslag till förordning angående fattigvården, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, bifalles paragrafen med den förändring, att ordet „*Ecclesiastik-departementet*“ utbytes emot ordet „*Justitie-revisions-expeditionen*.“

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 25;
Nej — 42.

§§ 50 och 51.

Biföllos.

Härefter annälte sig och yttrade

Herr von Koch: Redan vid början af diskussionen tog jag mig friheten att tillkännagifva, att, ehuru af motiverna framgår, att lagens författare gått ut från den åsigt, som finnes uttryckt i vår nuvarande fattigvårdsstadgas 8:de §, som lyder: „Som fattigunderstöd är en nödhjelp af kristligt deltagande för den behöfvande, vare allt pockande, då understödet sökes, eller klandrande utlätelser om dess beskaffenhet, då det emottages, alldeles förbjudna,“ oaktadt, säger jag, motiverna utvisa, att man följt denna regel, så saknas dock ett sådant positivt stadgande, som den gamla lagen innehåller. Jag tror, att, då vi funnit, huru olika tydning, som kan gifvas nästan åt hvarje paragraf, det icke vore olämpligt att i spetsen af författningen sätta den grund, hvarpå den är byggd, eller rättare sagdt, att bibehålla den grund, som hittills varit följd för vår fattigvårdslagstiftning här i Sverige, isynnerhet som vi icke sakna exempel på, att författningar här under sednare tider blifvit skrifna, rörande hvilka man kan tveka, huruvida lagstiftaren alltid ihågkommit sin grundsats. Jag tager mig derföre friheten att, såsom jag vid värnepligtslagen, sökte sauvera 39:de §:n i nuvarande beväringslag, här likaledes rädda en paragraf i gamla fattigvårdslagen, hvilken har en för mig särdeles dyrbar ordalydelse. Jag tror, att det kan vara nyttigt öfver allt, der den fattige kommer och knyter näfven och med hotande uttryck begär understöd, att man kan visa honom i författningens ingress, att nu är det icke längre att pocka. Jag tager mig derföre friheten att värdsamt hemställa, att Riksdagen måtte för sin del besluta och hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhölla:

att, vid utfärdande af författningen, förklaras derigenom icke ske någon ändring uti hvad förordningen den 13 Juli 1853 uti 1:sta punkten af §:n 8 innehåller, eller att „*som fattigunderstöd är en nödhjelp af kristligt deltagande för den behöfvande, vare allt pockande, då understödet sökes, eller klandrande utlätelser om dess beskaffenhet, alldeles förbjudna*.“

Jag anhåller värdsamt om proposition å detta förslag.

Herr von Gegerfelt: Enligt min åsigt bör lagstiftaren, sedan han gjort sig reda för de principer, som han vill lägga till grund för sitt verk, följdriktigt uttrycka dessa i de särskilda stadgandena, hvilka sålunda skola derom bära vittne, men sjelfva principerna synas mig hafva sin rätta plats i motivena, icke i författningen. Till ett sådant uttalande af principer måste äfven räknas det, att fattigvården är en yttring af kristlig kärlek, och om den hjälpsökande icke finner detta ändå, så lär han icke blifva mera öfvertygad om sitt misstag derigenom, att detta står i lagen såsom en allmän grundsats. Vidare är det en regel, att icke i en författning meddela sådana föreskrifter, som icke kunna med lagens tillhjälp göras gällande. En sådan är bestämmelsen att pockande och klander är förbjudet, enär icke något särskildt ansvar är stadgad för att på det sättet fordra, hvad man anser såsom sin rätt, äfven om anspråket är ogiltigt. Pockande är ett mindre gentilt sätt att fordra eller begära, — ingenting vidare; men är det förenadt med sturskhet, så finnes ansvar därför stadgad i en annan paragraf. Att förbjuda en person att klandra fattigvårdsstyrelsens beslut synes mig åter litet stridande mot den allmänna yttranderätten, och då alla andra myndigheter få göras till föremål för klander förefaller det mig, som man här ville visa nästan för stor ömhet om fattigvårdsstyrelserna. Jag yrkar afslag på det af Herr von Koch framställda förslag.

Herr Hasselrot: Jag har föga att tillägga till den siste talarens yttrande. Komitéen och Lag-Utskottet trodde sig böra skriva lagbuden sådana, att den fattige deraf kunde inse, att han icke har någon rätt att pocka på understöd, och då synes det mig mycket obehöfligt att låta en klingande fras från den gamla förordningen qvarstå uti ingressen till den nya lagen, hvarföre jag hemställer, att förslaget derom måtte lemnas utan afseende.

Herr von Koch: Det förundrar mig visserligen icke, att den ärade talaren på främsta Smålandsbänken kommit fram med ett förnyadt försök att tillintetgöra de grunder, hvarpå så väl 1869 års förslag som det förevarande är lydgt. Han har vid sina bemödanden i denna riktning ådagalagt lika mycken fyndighet som ihärdighet. Att åter de Herrar, som varit med om att skriva dessa författningar, och som nu under 3 å 4 dagars oafbruten debatt funnit, huru olika man tagit sig friheten att förstå deras paragrafer, oaktadt all den skicklighet som jag icke vill förneka, att de ådagalagt, nu vilja motsätta sig införandet uti ingressen af författningens grundprincip, det har jag verkligen icke kunnat vänta. Det har verkligen icke fullt lyckats dem att vinna det mål, som talaren på Smålandsbänken uppställt, att man icke bör tala om några grundsatser, utan inlägga dem i paragraferna. Det är en sak, som låter bra, men jag tror icke, att den är så lätt att utföra, ty vi hafva ännu icke den skicklighet i författningars skrivande, att detta kan lyckas oss. Jag anser det derföre bättre att taga vara en grundsats, som vi redan hafva uttryckt i den gamla lagen. Jag tror icke, att vi blifvit så ofantligt mycket visare sedan år 1853 eller sedan år 1839, då de komitéer sutto, som

skulle bereda fattigvårdsförordningen — om Herrarne behagade se på dem, som der sutto, så skolen I finna, att de voro män, som kunde både tänka och skrifva — att vi nu kunna upphäfva en paragraf i den gällande lagen och tala om, att den kan ersättas af nya, hvilka vi ännu icke hafva och hvilka vi måhända aldrig skola få. Det torde derföre ingalunda vara öfverflödigt att göra detta tillägg, och jag har under debatten fått en ytterligare anledning dertill, ty sedan jag framkastade mitt förslag, har det vunnit understöd af en talare, som har mycken erfarenhet i dessa ämnen, nemligen Herr Stråle, hvilken emellertid nu olyckligtvis är hindrad att infinna sig, och om jag icke alltför mycket misstager mig, så har äfven Herr Bergstedt sagt sig skola framställa ett dylikt förslag. Att nu Herr Hasselrot yttrat, att det icke förtjenar afseende, är åtminstone en term, som man i allmänhet icke brukar nyttja, om man vill iakttaga vanlig uppmärksamhet mot den, som väckt ett förslag.

Jag vidhåller min begäran om bifall till mitt förslag.

Herr Thyselius: Jag hemställer, om det skulle vara så ytterst nödvändigt att uttryckligen förklara, att man till grund för lagen lägger den sats, att fattigvård är en nödhjelp af kristligt deltagande, då man beslutit att på pyramidens spets sätta ett emblem, som icke är uttryckt af kristligt deltagande, utan af den stränga rättvisan.

Sedan öfverläggningen om det af Herr von Koch väckta förslaget förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen redogjort för detsammas innehåll och upptagit de gjorda yrkandena å dels bifall till samma förslag och dels afslag derå; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till förslaget, hvarvid svarades många nej jemte åtskilliga ja, och sedermera proposition på afslag derå, då svaren utföllo med många ja jemte åtskilliga nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Herr von Koch begärde votering.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller följande af Herr von Koch framställda förslag: att Riksdagen måtte för sin del besluta och hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla:

att, vid utförande af författningen, förklaras derigenom icke ske någon ändring uti hvad Förordningen den 13 Juli 1853 uti 1:sta punkten af § 3 innehåller, eller att "som fattigunderstöd är en nödhjelp af kristligt deltagande för den behöfvande, vare allt pockande, då understödet sökes, eller klandrande utlåtelse om dess beskaffenhet alldeles förbjudna"; röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej afslås detta förslag.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—16;
Nej—59.

Grefve Hamilton, Henning, anmälte sig nu och yttrade: Jag anhåller att till protokollet få anmäla min reservation mot Kammarrens beslut i afseende på Lag-Utskottets nu föredragna utlåtande i §§ 1, 2, 3, 6, 35, 38, 42, 46 och 49.

Härefter upplästes och godkändes ett protokollsutdrag, innehållande Kammarrens beslut vid den nu afslutade behandlingen af Lag-Utskottets Utlåtande N:o 23; hvarefter anmälte sig och yttrade

Friherre Nordenfalk: Genom det nu upplästa protokollsutdraget har jag fått bekräftelse på min öfvertygelse, att Kammarren i fråga om detta betänkande har ansett att genom de beslut Kammarren angående de särskilda paragraferna i Lag-Utskottets förslag fattat Kongl. Maj:ts förslag skulle vara besvaradt och att således den af Lag-Utskottet föreslagna ingressen skulle utgå. Kammarren har således, såsom mig synes, beslutat att till Kongl. Maj:t hemställa, att det förslag till fattigvårdslag, som Kammarren nu haft till pröfning, skulle för Kammarrens del antagas till lag.

Som Kammarren känner, har Kongl. Maj:t i sin proposition till Riksdagen hemställt, att Riksdagen i fråga om de delar af fattigvårdslagen, som äro af kommunallags natur, måtte, jemlikt 57 § Regeringsformen fatta beslut samt angående förslaget i öfrigt afgifva underdånigt yttrande. På sätt jag påpekat, har Kammarren emellertid funnit lämpligt att på annat sätt besvara Kongl. Maj:ts proposition, och jag tror derföre att det i denna viktiga fråga skulle vara af intresse att få veta, huruvida Andra Kammarren fattat enahanda beslut med denna Kammar, hvarföre jag hos Herr Grefven och Talmannen anhåller om upplysning, huruvida något protokollsutdrag derom ankommit från Medkammarren.

I anledning häraf tillkännagaf undertecknad, att det från Andra Kammarren aflätna protokollsutdrag rörande Lag-Utskottets Utlåtande N:o 23 till en början innehöll, att Kammarren genomgått det å sidd. 21—40 upptagna författningsförslag samt godkänt detsamma med några undantag, för hvilka sedermera redogjordes, samt slutade sålunda: "Slutligen förklarade Kammarren de af Utskottet (sidd. 19 och 20) gjorda hemställanden vara besvarade genom Kammarrens öfver sjelfva författningsförslaget sålunda fattade beslut; och skulle alltså, i öfverensstämmelse med sagde beslut, den underdåniga skrifvelse affattas, som komme att till Kongl. Maj:t i detta ämne aflätas".

Friherre Nordenfalk: Sedan jag nu fått bekräftelse derpå, att Andra Kammarren fattat ett med Första Kammarren lika lydande

beslut har jag icke något vidare att säga, utom det att uttala min åsigt att detta beslut är med andan af 87 § Regeringsformen icke öfverensstämmande, och jag har endast att tillägga min förhoppning att en sammanjemkning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i de särskilda delarne må kunna åvägabringas.

Föredrogs ånyo och bifölls Stats-Utskottets den 10 och 11 dennes bordlagda Memorial N:o 77, med förslag till de stadganden angående Riksgälds-kontorets skulder och förordningar, som böra införas i det nya reglementet för detta verk.

Föredrogs ånyo Stats-Utskottets den 10 och 11 dennes bordlagda Memorial N:o 78, med förslag till stadganden i Riksgälds-kontorets reglemente, angående de vid föregående riksdagar beviljade, men ännu icke utbetalda statsbidrag.

Herr vice Talmannen: I afseende å föredragningssättet för ifrågavarande reglemente får jag vördsamt hemställa, att, i likhet hvad förr iakttagits, det måtte så förfaras, att reglementets paragrafer föredragas efter nummerföljd, utan att uppläsas, så vida icke uppläsning af någon paragraf särskildt äskas, samt att proposition ej göres på hvarje paragraf, derest sådant ej skulle föranledas af något under diskussionen framställt yrkande, utan alla de paragrafer, som blifvit lemnade utan anmärkning, efter föredragningens slut göras till föremål för en gemensam proposition.

Sedan Kammaren, uppå gjord proposition, härtill lemnat bifall, föredrogos

§§ 4—8.

Lemnades utan anmärkning.

§ 9.

Grefve Hamilton, Henning: Uti det nu föredragna momentet af Riksgälds-kontorets reglemente är fråga om en statsutgift, som vid 1862—1863 årens riksdag anvisades på Riksgälds-kontoret men ännu är obetald. Här upptagas nemligen "352,000 R:dr utaf det utan återbetalningsskyldighet beviljade anslag å 852,000 R:dr, som anvisats för verkställande af nödiga rensningar i Lule elf samt anläggande af kanaler med lutande planer förbi Hedens och Ede forsar för att derigenom erhålla oafbruten kommunikation från Luleå

till Storbacken“, och denna utgift afser sålunda det anslag, som beviljats åt Gellivara bolaget. Såsom bekant, har detta bolag förlorat rättigheten att utfå detta anslag, hvilket redan derföre icke bör kvarstå i Riksgälds-kontorets reglemente eller räkenskaper såsom en Riksgälds-kontoret åliggande utbetalning. Om ifrågavarande anslag står i reglementet eller icke, kan väl derigenom icke förorsakas någon utgift för staten, men olägenheten synes mig vara den, att, då Riksdagen beslutat, att Fullmäktige i Riksgälds-kontoret skola vidtaga de lagliga åtgärder, som prövas lämpliga, för att återbekomma det belopp, som staten redan utbetalt och bolaget varit skyldigt återlemna, då det icke uppfyllde sina förbindelser i afseende å ifrågasatta arbetens utförande, det synes besynnerligt, att Riksdagen bibehåller skyldigheten för Riksgälds-kontoret att utbetala återstoden af anslaget. Derigenom skulle möjligtvis hos bolaget kunna framkallas någon tvekan, huruvida Riksdagen vore säker på sin rätt mot bolaget, och jag får derföre hemställa, att proposition måtte framställas derå, att ifrågavarande moment måtte utgå och momentet N:o 3 i stället uppflyttas till momentet N:o 2.

Herr Ekman, Carl: Den föregående talaren har yttrat, att, då det icke finnes någon, som har rättighet att uppbära den återstående delen af anslaget till Lule elfs kanalisering, det icke kunde tjena något till, att detta anslag fortfarande upptages i reglementet för Riksgälds-kontoret. Det förhåller sig verkligen så, att denna bestämmelse i reglementet icke innefattar någon skyldighet för Fullmäktige att utbetala penningarne. men Utskottet har förmenat, att, då rubriken till denna paragraf är “under 1862 och 1863 års riksdag på Riksgälds-kontoret anvisade, ännu icke utbetalda statsutgifter“ samt ifrågavarande belopp utgör en del af de utgifter, som vid nämnda riksdag anvisats, men ännu icke blifvit utbetalda och icke heller kunna komma att utbetalas. det vore skäl att bibehålla detta belopp under Litt. B i reglementet. Jag tror derföre, att, till dess statens affärer med Gellivarabolaget äro helt och hållet afslutade, detta anslag bör för nödig redighets skull kvarstå i reglementet, ehuru det icke kan komma att medföra någon utgift för staten.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till den förevarande paragrafen i dess helhet och dels af Grefve Hamilton, att densamma skulle godkännas, med uteslutande af det 2:dra momentet; framställde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till paragrafen i dess helhet, hvarvid svarades många nej jemte några ja, och sedermera proposition på paragrafens antagande med uteslutande af dess 2:dra moment, då svaren utföllo med många ja jemte några nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

§§ 10—13

Lemnades utan anmärkning

§ 14.

Grefve Mörner, Carl Göran: Det är icke min mening att göra någon framställning mot paragrafen, men jag kan icke underlåta att fästa uppmärksamheten derpå att, oaktadt vid innevarande riksdag ifrågasatts så betydliga anslag för militära behof, man i denna paragraf upptäcker, att redan vid 1865—66 års riksdag blifvit för skjutförsöks anställande under år 1867 å Riksgälds-kontoret anslagna 20,000 R:dr samt för anskaffande af ett positions- och belägrings-artilleri om 15 refflade tackjernskanoner med tillbehör, lavetter föreställare och spetsprojektiler likaledes för 1867 anvisade 36,750 R:dr, men att båda dessa poster ännu icke äro använda; att vidare af de under 1867 års riksdag anvisade belopp ännu finnas i Riksgälds-kontoret orörda ytterligare 20,000 R:dr till anställande af skjutförsök, 36,750 R:dr till anskaffande af positions- och belägrings-artilleri, 48,000 R:dr till anskaffning af projektiler samt 36,000 R:dr för anskaffande af skjutbanor för grofva kanoner samt för artilleriförsök och försök med undervattensminor; att här således stått ganska betydliga belopp oanvända ända sedan 1865 års riksdag, hvilka dock varit afsedda för militära behof; samt att under det dessa årens anslag varit anvisade på Riksgälds-kontoret, de anslag, hvilka under de efterföljande åren blifvit lemnade, anordnats att utgå direkte från Statskontoret, så att Riksdagen ej af Riksgälds-kontorets reglemente kan inhemta, huruvida större eller mindre delen deraf ännu till äfventyrs finnes i behåll utan derom sväfvar i okunnighet.

Jag har blott velat påpeka detta förhållande, enär man väl enligt min åsigt först bör använda de penningar som finnas, innan man begär nya anslag.

§§ 15—26.

Lemnades utan anmärkning.

Sedan memorialet sålunda blifvit genomgånet, framställdes proposition på bifall till alla reglementsparagraferna, med undantag af den paragraf, som förut utgjort föremål för Kammarens beslut; och blef denna proposition med ja besvarad.

Anmälades och bordlades Stats-Utskottets Utlåtanden:

N:o 84, i anledning af Herr L. J. Hiertas motion om beredande af minskning i kostnaden för utgifvandet af Riksdagens Revisors berättelse;

N:o 85, i anledning af väckt motion om förändrade föreskrifter rörande de tryckta riksdagshandlingarnes utdelning; samt

Första Kammarens tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 8, i anled-

ning af en utaf Herr J. Rundbäck väckt motion om tillägg till Kongl. Förordningen den 18 Juni 1864, angående utvidgad näringsfrihet.

Kammaren åtskiljdes kl. 13 e. m.

In fidem

O. Brakel.

Fredagen den 12 Maj 1871.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Justerades två protokollsutdrag för sammanträdet å förmiddagen.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 10 och 11 dennes bordlagda Memorial N:o 83, i anledning af erhållna återremisser å vissa delar af Utlåtandet N:o 42, i fråga om statsbidrag till enskilda jernvägsanläggningar.

1:sta punkten.

Mom. a.

Herr Ekman, Carl: Vid betraktande af den behandling, som frågan om understöd åt enskilda jernvägar innevarande riksdag rönt, torde man knappt riskera att säga något orätt, om man påstår, att genom de beslut, Riksdagen härutinnan fattat, ej *någon* blifvit fullt tillfredsställd. När nu emellertid denna fråga blifvit bragt i en så-

dan ställning, tror jag det vara en skyldighet att se till, huruledes man af det, som blifvit beslutadt, kan taga ut det bästa möjliga.

Utgående från den åsigt, jag i min reservation uttalat, anser jag, att de enskilda banor, som i första rummet böra erhålla understöd för att härigenom komma till stånd, äro sådana, som kunna beräknas, till följd af en mera betydande trafik, lemna största afkastning; men derjemte har jag ej kunnat förbise, att icke de banor, som hafva en stor vikt och betydelse för vårt land ur politisk och militärisk synpunkt, böra utgöra ett särskildt föremål för statens omvårdnad, och att man bör se till, att bolag, som bilda sig för anläggande af dylika banor, ej må, genom på förhand alltför trångt uppdragna gränsbestämmelser, vara uteslagna från möjligheten att kunna få understöd under sådan form, att de förmå bringa till utförande dessa banor.

I afseende å den af mig först omnämnda klass af enskilda jernvägar, till hvilken de banor voro att hänföra, som kunde beräknas lemna stor trafik-inkomst, skulle det visserligen ej vara omöjligt att, på sätt Kongl. Maj:ts proposition föreslår, bestämma, att det understöd, som i form af lån utgår till högst två tredjedelar af banornas anläggningskostnad, skulle erhållas mot en årlig annuitet af ej mindre än 7 procent, deraf 5 procent ränta och återstoden amortering. Jag är fullt öfvertygad, att åtskillige starkt trafikerade banor skulle vara i tillfälle att ingå på sådana villkor, men jag är ännu mera öfvertygad om, att den andra klassen af jernvägar, till hvilken mindre trafikerade banor äro att hänföra, ej på långt när förmå bära en sådan annuitet.

Hade Riksdagen bifallit hvad i den Kongl. propositionen föreslagits, eller att enskilda banor skulle understödjas *dels* med lån och *dels* med anslag utan återbetalningsskyldighet, så hade deri en större frihet vid bestämmandet af sättet för understödjande af enskilda jernvägar lemnats Kongl. Maj:t, och, genom väljande af den ena eller andra formen för anslagens utgående, skulle hänsigt kunnat tagas till de olika behoven för de olika banorna. Men då det ej blifvit Riksdagens beslut, utan Riksdagen förklarar, att understöd endast lemnas i form af lån, tror jag, att det ligger mycken vikt på att tillse, att ej sådana villkor i afseende å ränta och amortering blifva bestämda, som göra det omöjligt för bolag, som äro sinnade att göra anläggningar af jernvägar, hvilka ej hafva att påräkna så stor trafik, men ändock äro af vikt för vårt land, att bilda sig. För att ett jernvägsbolag skall kunna betala en annuitet af, såsom Utskottet föreslagit, sex procent, deraf fem procent ränta och en procent amortering, så är det gifvet, att, om lånet uppgår till två tredjedelar af anläggningskostnaden, banan måste lemna åtminstone en nettobehållning på sistnämnda kostnad af fyra procent. Nettoinkomsten skulle då helt och hållet åtgå för betäckande af annuiteten å statslånet och aktieegarne alltså ej hafva att påräkna någon utdelning förr än nettobehållningen öfverstege dessa fyra procent. Ser man till huru det förhåller sig med de enskilda banor, som hittills blifvit byggda i vårt land, erfar man, att få af dem under de första åren efter banans fullbordande gifva så stor

stor behållning, att de skulle förmå att betala en annuitet af sex procent. Nu torde någon invända, att de enskilda banor, som hittills byggts i vårt land, blifvit anlagda med en större byggnadskostnad, än som för framtiden skulle komma att blifva förhållandet. En besparing vid anläggningen skulle hädanefter vinnas derigenom att öfverbyggnaden gjordes lättare och skenvigten blefve mindre än på hittills anlagda banor. Men jag föreställer mig, att, i samma mån man på detta sätt åstadkommer besparingar i anläggningskostnaderna, kommer banans trafikförmåga att i viss proportion minskas; och man får ej derföre ställa upp sådana kalkyler som denna: att om en bana hittills lemnat så och så stor nettovinst, skulle, om densammas anläggningskostnad varit något lägre, det blifvit, i arithmetiskt förhållande dertill, så mycket lättare för bolaget att betala sina annuiteter; utan man måste äfven taga i betraktande, att banor med lättare öfverbyggnad hafva mindre trafikförmåga och få derföre mindre nettobehållning.

Nu har vid innevarande riksdag ett särskildt beslut blifvit fattadt derom, att den ur militärisk synpunkt så viktiga Wexjö—Carlskrona-banan, för att komma till stånd, skall understödjas med ett anslag utan återbetalningsskyldighet, för att blifva byggd bredspårig. Detta visar tydligen Riksdagens önskan, att denna bana skall komma till stånd. Jag tror mig, efter de upplysningar, jag haft tillfälle att inhemta, kunna antaga, att denna bana, i afseende å den trafik, som den för näringarnes och industriens räkning skulle besörja, ej är af synnerlig betydighet och att derföre densamma ej kan hafva att påräkna en afkastning, jemförlig med den, som lemnas af våra hittills byggda, mest trafikerade enskilda banor. Skall man nu nå det mål, till hvilket Riksdagen syftat, att banor af samma slag som den nyssnämnda skola komma till stånd genom enskilda bolag, så tror jag, att man bör ställa så till, att de, som åtaga sig deras byggande, ej behöfva belastas med allt för tunga villkor; och för jernvägsanläggningar, sådana som de ifrågavarande, anser jag en annuitet af sex procent vara allt för hög.

Deremot finnas, såsom jag nämnt, åtskilliga banor, företrädesvis sådana, som äro afsedda att anläggas i orter, der det finnes grufvor och bruksrörelse, som hafva att påräkna stor trafikinkomst. För de bolag, som antaga sig dylika jernvägsanläggningar, skulle det ställa sig ytterst fördelaktigt, att blott behöfva betala sex procent annuitet. Jag anser det nemligen ingalunda vara omöjligt, att åtskilliga af dessa bolag komma att skörda en vinst, lika stor som Gefle-Dala jernväg för närvarande lemnar, och jag tror, att, om ej någon hänsyn vid villkorens bestämmande toges till banornas påräkneliga trafik, skall man inom kort tid få förnimma, att åtskilliga af de sålunda understödda banorna torde lemna stor utdelning, under det att andra kämpa med svårigheter eller komma att blifva ur stånd att betala annuiteterna. Då sådant kommer att inträffa, skall det uppväcka ganska mycken förargelse och mycket missnöje med det beslut, som nu blifvit fattadt. Vi komma då måhända på den punkt, att, derföre att ett anslag till understöd åt enskilda jernvägar nu

blifvit anvisadt på ett mindre ändamålsenligt sätt, Riksdagen framdeles skall vilja slå in på en annan väg och bestämma andra villkor för understödjande af enskilda jernvägsföretag.

Det är för att undvika detta, jag vågar tro, att det lämpligaste man nu kan göra vore att lemna Kongl. Maj:t friare händer i afseende å bestämmandet af villkoren för låns utlemnande till enskilda banor. Härvid kan invändas, att det vore svårt för Kongl. Maj:t att få en sådan ansvarsfull börda sig ytterligare pålagd. Men har Kongl. Maj:t ansett sig kunna bära hela ansvaret för bestämmandet af hvilka enskilda banor företrädesvis böra byggas, och afgöra hvilka bolag skola erhålla låneförskott, *ett* till två tredjedelar och *ett annat* till hälften eller möjligen mindre af anläggningskostnaden, så tror jag verkligen för min del, att ej stora olägenheter skola uppkomma för Kongl. Maj:t deraf, att honom tillerkännes rätt att bestämma äfven i afseende å ränta och amorteringstid. Det är på de skäl, jag nu sökt utveckla, jag ansett mig böra afgifva en reservation, som går i annan riktning än den föredragna punkten i Utskottets betänkande. Denna reservation är af följande innehåll, "att Kongl. Maj:t må ega vid lånemedlens beviljande bestämma huru mycket årligen skall å lånet inbetalas samt huru mycket af denna inbetalning skall utgöra ränta, dock under villkor att räntan icke må understiga fem procent och återbetalningstiden icke utsträckas utöfver femtio år från lånets utbetalningsdag" och motsvaras i Utskottets förslag af tillstyrkande "att annuiteten skall beräknas till sex procent å ursprungliga försträckningsbeloppet, af hvilken annuitet först godtgöres ränta efter fem för hundra å oguldet kapitalbelopp och återstoden utgör afbetalning derå".

Hos Herr Talmannen anhåller jag om proposition på bifall till hvad jag uti min reservation har tagit mig friheten föreslå. I mitt förslag inrymmes en möjlighet för Kongl. Maj:t, att med ett bolag, som ej har att påräkna mycket stor trafikinkomst, aftala sådana villkor att, under de första åren en sådan bana vore färdig och för trafik upplåten samt hade att kämpa med åtskilliga svårigheter, amorteringsprocenten kunde sättas helt lågt. Jag anser, att blott Kongl. Maj:t tillser, att fem procent ränta erhålles, Kongl. Maj:t i öfrigt bör ega full frihet att uppställa plan för räntans erläggande och amorteringens utgörande, så att under de första åren en bestämd årlig ränta af fem procent ej ens skulle behöfva utgå, utan det belopp, hvarmed den erlagda räntan dessa år understeg fem procent, kunde få föras i räkning med bolaget, mot det att bolaget tillförband sig att å det oguldda räntebeloppet betala ränta på ränta; hvarvid dock naturligtvis bör iakttagas, att planen blir så uppställd, att det tydligen visar sig, dels att staten får för det utlemnade lånet fulla fem procent ränta och dels att lånen blifva återbetalta på högst 50 års tid.

Friherre Funck: I de flesta frågor, som denna riksdag varit föremål för behandling, har jag varit af samma mening, som min ärade granne här i Kammaren, hvilken näst före mig hade ordet. Och jag är äfven i flera delar af denna fråga af samma mening som

han, och gläder mig att i mycket äfven nu kunna dela hans åsikter, men jag kan ej instämma med honom helt och hållet, ty i det slutresultat, hvartill han kommit, skiljer jag mig från honom.

Jag kan instämma i hans yttrande, att jernvägsfrågorna, i hvad de angå de enskilda banornas understödande, vid denna riksdag fått en sådan utgång, att ej någon torde känna sig fullt tillfredsställd med densamma. Jag delar äfven hans åsigt derutinnan, att de banor, som kunna antagas komma att gifva den största afkastning, företrädesvis böra komma i fråga till åtnjutande af statsunderstöd. Jag gillar slutligen hans uppfattning, att, så vida politiska och militära skäl förefinnas för en banas anläggande i en viss riktning, sådant bör särskildt beaktas och lindrigare vilkor i afseende å lånets återbetalning lemnas. Och har den senare åsikten redan vunnit erkännande genom innevarande Riksdags beslut om Wexjö—Carlskronabanan.

Men, sedan jag i ofvannämnda delar instämt med honom, skiljer jag mig i följande hänseenden. Han har sagt, att de bidrag, som till de olika banorna komme att utgå, borde beviljas på olika vilkor. Somliga borde tilldelas understöd mot hårdare, somliga mot lindrigare bestämmelser i afseende å lånens räntefot och amorteringstid, och han har gått så långt i oegennyttja, att han särskildt omnämnt de banor, som hafva sin trafik företrädesvis beroende på grufve- och bruksrörelse, såsom hänförliga till den förra klassen. Och jag vill ej neka att, enligt min tanke, det vore rätt att, om frågan skulle få en sådan utgång i afseende å lånevilkorens bestämmande, som han önskar, — så hårda vilkor som möjligt pålades ifrågavarande banor.

Men jag anser det ej vara lämpligt att göra en sådan skilnad. Jag tror det deremot leda till ordning och reda, att de vilkor, som uppställas, blifva lika för alla. Jag tror, att genom det uppdrag, som Riksdagen gifvit Kongl. Maj:t att bestämma, hvilka enskilda jernvägar, som skulle komma i fråga att erhålla understöd, och att genom den rätt, Riksdagen lemnat Kongl. Maj:t att utvälja de bolag, hvilka företrädesvis borde vara dertill berättigade, Riksdagen lagt tillräckligt stor makt i Kongl. Maj:ts hand och lemnat honom ett synnerligen svårt uppdrag att fullgöra. Dermed vill jag ingalunda säga, att jag icke är förvissad derom, att ju icke Kongl. Maj:t kan bedöma dessa frågor mer opartiskt än Riksdagen, men jag har ej kunnat underlåta att framhålla de stora svårigheter, som skola möta för Regeringen vid afvägandet af de olika, stundom föga berättigade intressen, som utan tvifvel skola söka att göra sig gällande. Och jag vill ej bidraga att i någon mån ytterligare öka den börda, som redan blifvit pålagd Regeringen genom Riksdagens tillförene fattade beslut; detta anser jag skulle blifva en följd, om äfven å Kongl. Maj:t uppdroges att bestämma fördelaktigare vilkor för den ena och mindre fördelaktiga för den andra banan. Den föregående talaren förmenade, att, då det till Kongl. Maj:t blifvit öfverlemnadt att bestämma lånens storlek till växlande belopp, inom högst $\frac{2}{3}$ af banornas anläggningskostnad, skulle detta ytterligare tillägg för Regeringen vara en ohetydlighet. Jag vågar hysa en motsatt åsigt, och jag tror, att just genom bestämmandet, efter sig företeende omständigheter, af hårdare vilkor för den ena banan än för den andra, skulle

ofta komma att utsås frön till missbelåtenhet, af vida betänkligare art, än den, som af det redan fattade beslutet vore att befara.

Men jag har mot detta talarens förslag en ytterligare omständighet att anföra, och den är, att jag ej tror, att så särdeles mycket dermed vore vunnet för det mål, talaren åsyftar, att med detsamma vinna. Den latitud, inom hvilken talaren vill öfverlemna åt Kongl. Maj:t att bestämma lånevilkoren, befinner sig vid en närmare granskning, ej vara så synnerligen stor. Han har föreslagit, att det skulle till Kongl. Maj:t öfverlemnas, att fritt bestämma annuiteten af lånen, dock så, att de skulle vara återbetalta inom 50 år, och att räntan ej finge understiga fem procent. Den makt, som derigenom skulle öfverlemnas till Kongl. Maj:t, består således i att utsträcka annuiteten på något längre tid, men hela den tidskilnad i amorteringen, som blifver en följd deraf, inskränker sig till några få år. Ty med den 5 å 6 års amorteringsfrihet, som Utskottet ifrågasatt, skulle tiden, inom hvilken amorteringen borde vara verkställd, enligt dess förslag, utgöra 43 å 44 år, då densamma, enligt reservantens åsigt, skulle utsträckas till 50 år.

Det torde vara obestridligt att, för den händelse reservantens åsigt vunne framgång, flerfaldiga svårigheter skola yppa sig för Regeringen vid bestämmandet af hvilka banor skulle lemnas lån mot hårdare, och hvilka mot billigare villkor. Huruledes skulle de gränser uppdragas, efter hvilka en pröfning i detta hänseende skulle ske? Huru skulle det blifva möjligt att a priori bestämma, att den ena banan skulle kunna amortera sitt lån på 20 eller 25 år och den andra på 50 år. Banans förmåga att kunna amortera blir naturligtvis beroende på den trafik densamma får, och att långt före dess fullbordande kunna uppgöra tillförlitliga beräkningar i det hänseendet torde ej vara möjligt. Genom antagandet af ett förslag, sådant som reservantens, skulle följden lätt kunna blifva, att det bolag, som ville ikläda sig en starkare afbetalning eller antaga ett lån på hårdare villkor, skulle få företräde till låns erhållande framför ett annat bolag, som måste betinga sig förmånligare lånevilkor. Lånets beviljande skulle derigenom kunna blifva beroende på en täflan, och den, som bjöd högst, skulle företrädesvis deraf komma i åtnjutande. Vidare är det en omständighet, som är af mycken vikt, och det är, att, vid detta svåra urval, bestämma de villkor, som i sig sjelfva äro billiga och rimliga, men ej sätta dem allt för låga, så att alla möjliga bolag få benägenhet att anmäla sig.

Som Herrarne finna, har Utskottet tillstyrkt en modifikation i Kongl. Maj:ts förslag. Kongl. Maj:t föreslår en ränta af 5 procent och en amortering af 2 procent, eller en annuitet af 7 procent. För min del ber jag att få förklara, att min öfvertygelse är, att den af Kongl. Maj:t föreslagna annuitet ej under vanliga förhållanden är för hög, och jag tror mig vara så mycket mera berättigad till ett sådant antagande, som erfarenheten af de 8 enskilda banor, hvars anläggande med statsanslag befrämjats, mycket väl kunnat, om anläggningskostnaden reduceras till 400,000 R:dr pr banmil, bära denna annuitet. Den föregående talaren sade, att den lägre anläggningskostnad, för hvilken man ansåg, att enskilda banor hädanefter skulle

kunna bringas till stånd, ej skulle verka till ett ökande af banornas nettoinkomster, ty, såsom han ansåg, skulle hvad som inbesparades vid byggandet genom lägre skenvigt och lättare öfverbyggnad gå förloradt genom minskad transportförmåga och ökade trafikkostnader. Men jag ber Herrarne dervid erinra sig, att för alla de banor, som framställt anspråk på understöd dels enligt komitéens förslag och dels på grund af enskilda framställningar till Kongl. Maj:t, är i allmänheten skenvigten beräknad till 15 skålpund och endast undantagsvis till 12 skålpund, och öfverbyggnaden i allmänhet af den beskaffenhet, att den tål hvilken trafik som helst. Men äfven, om detta ej vore fallet, ber jag att få bemärka att, för att komma till en sådan nettoinkomst, af 4 procent, som nu är i fråga, eller 16,000 R:dr på 400,000 R:dr. fordras blott en trafikinkomst af 36,000 R:dr brutto per banmil; och erfarenheten ådagalägger att förutnämnda enskilda banor lemnat ett ännu fördelaktigare resultat.

Jag kan ej rätt fatta, hvori den stora fördelen och det praktiska företrädet skulle ligga i det af den föregående talaren framställda förslag, utan tror, att detsamma, om det gillades, blott komme att leda till oreka. En bana, som ej skulle på 6:te året vara upptrafikerad, så att den kunde gifva fyra procent på $\frac{2}{3}$ af anläggningskostnaden, anser jag ej vara värd att af Kongl. Maj:t understödjas. Skulle man åter önska åstadkomma en bana, hvilken af militära eller politiska skäl vore vigtig, så torde andra och lindrigare vilkor möjligen böra bestämmas för dess understödjande, och jag tror, att Kongl. Maj:t derom bör göra framställning till Riksdagen. Men att för deras skull rubba en allmän grundsats, hvilken torde vara i sig själf riktig, tror jag böra undvikas.

Jag anser hvad som här föreslagits vara lämpligt och jag vidhåller Utskottets tillstyrkande. Det är, såsom jag förut sagt, helt och hållet i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts proposition, endast med en modifikation, som Utskottet trott sig böra göra, när man tyckte sig förnimma af de debatter, som förts inom Kammaren, att de af Utskottet föreslagna vilkor, 5 procent ränta och 2 procent amortering, ansetts nog höga. Detta är visserligen ej min mening, men såsom ledamot af Utskottet ansåg jag mig böra vika för den åsigt, som gjort sig gällande i Kamrarna, så mycket heldre som Chefen för Civil-departementet förklarar, att han ej hade något emot en sådan modifikation.

Jag anhåller om bifall till Utskottets Betänkande.

Herr Troilius: Jag anhåller att få fästa uppmärksamheten på en omständighet. Då Riksdagen anslår medel till understödjande af enskilda jernvägsanläggningar genom lån, kan meningen med dessa bidrag icke vara någon annan, än att staten skall återfå dessa lån så till kapital som ränta. Detta kan ske på mer än ett sätt. Det kan ske, på sätt Utskottet föreslagit, genom bestämmande af en annuitet af sex procent, men äfven derigenom att denna annuitet sättes lägre i början och stiger framdeles, i den mån trafiken på banan utvecklar sig och vinner förmåga, att betala mera af nettobehållningen. Om vi följa utvecklingen af Gefle—Dala jernväg, finna vi, att den icke i början gaf åt sina delegare 12 å 14 procent, som den på

sista tiden lemnat, utan att den började med en ganska anspråkslös behållning. Orsaken till det gynnsamma förhållande, som med denna bana eger rum, har utan tvifvel till en del sin grund i den ringa annuitet, som i början bestämdes, då endast betalades 2 procent ränta och 1 procent amortering, ehuru den utan tvifvel redan då skulle kunnat betala mera. Samma är förhållandet med de flesta af våra jernvägar. Sannt är visserligen, att våra privata banor hittills uppfyllt sina förbindelser till staten och ordentligen verkställt sina räntebetalningar, men detta har för många skett icke utan svårighet och måhända också på ett eller annat ställe orsakat att underhållet af banan och materielen icke alltid kunnat hållas i ett skick, som motsvarat en växande trafiks fordringar. Jag tror, att det vore vida önskligare, att detta understöd, som för framtiden skall lemnas åt enskilda jernvägsanläggningar, sker på ett sådant sätt, att jernvägen utan dylika svårigheter kan uppfylla de förbindelser att betala kapital och full ränta, som den åtagit sig; men om för de första åren af banans anläggning stipuleras en så hög ränta, som Utskottet föreslagit, fruktar jag, att inbetalningen deraf endast kommer att ske med svårighet och på bekostnad af materiel och reservfond. Det är på denna omständighet jag velat fästa uppmärksamheten, och jag instämmer för min del med herr Ekman, att, sedan åt Kongl. Maj:t blifvit lemnad rätt att bestämma hvilka banor skola erhålla understöd och till hvilket belopp detta skall meddelas, det är bäst att åt Kongl. Maj:t äfven lemna rättigheten att bestämma villkoren derför, dock med den föreskrift att hela lånesumman jemte ränta derå varder till staten återbetald inom 50 år.

Hvad den siste talaren yttrade angående svårigheten för Regeringen att afgöra detta, tillkommer icke mig att besvara, ehuru jag tror, att svårigheten i detta afseende är den minsta, som kan blifva pålagd Regeringen i följd af Riksdagens beslut; och hvad beträffar att missnöje möjligen kan uppkomma på ett eller annat håll, så tror jag icke att Riksdagen i afseende på enskilda jernvägsanläggningar kan fatta något beslut, som icke hos en eller annan uppväcker missnöje.

Jag får på grund af hvad jag nu anfört instämma uti det förslag herr Ekman i sin reservation framställt.

Herr De Maré: Jag har vid denna frågas behandling under innevarande riksdag icke kunnat tillhöra majoriteten hvarken inom denna Kammare eller Riksdagen, då jag icke ansett det vara skäl, att Riksdagen skulle lemna från sig rättigheten att bestämma, hvilka banor skola af staten understödjas; men då jag gör denna bekännelse, ber jag jemväl att få göra en annan, att, sedan detta beslut en gång är fattadt, jag anser, att man af detsamma bör draga alla de konsekvenser, som i denna stora fråga kunna för landet blifva de bästa och lyckligaste. Då jag detta gör, kan jag icke annat än anse, att hvad herr Ekman i sin reservation föreslagit är det, som bäst leder till målet. Mot detta förslag har af en så erfaren talare, som ordföranden å riksgälds-afdelningen i Stats-Utskottet blifvit anfördt, att derigenom skulle på Regeringen läggas en ytterligare

börda, som vore svår att bära. Jag tror, att Civilministern, som vågat föreslå och fått Riksdagen att ingå på att till Kongl. Maj:ts disposition ett så stort anslag skulle ställas, icke heller skall svigta för att draga ut konsekvenserna af detta beslut och låta de banor, som efter hans förmenande företrädesvis böra understödjas, i första rummet få ett sådant understöd.

Samme talare har trott, att följden af ett sådant förslag som herr Ekmans kunde blifva, att lånens beviljande blefve beroende af en täflan och att den, som bjöd högst, skulle företrädesvis deraf komma i åtnjutande. Jag fruktar icke detta. Jag tror, att de banor först skola komma att understödjas, som kunna lättast och fortast till statens stambanor föra en ökad trafik. Erfarenheten gifver också vid handen, att, så snart en bibana stöter till statens bana, blir detta en direkt vinst för staten. Då så är förhållandet, tror jag, att man icke behöfver vara rädd för att lemna Kongl. Maj:t sitt fulla förtröende.

Af samme talare har blifvit sagdt, att i allmänhet sex år vore den tid, som behöfdes för att en bana skulle blifva upparbetad. Jag vet icke, huruvida den erfarenhet, som hittills vunnits, berättigar till det påståendet; snarare tror jag en tidrymd af tio år behöfvas för att en bana under vanliga förhållanden skall börja på att gifva hvad man af densamma kan hoppas att få. Om så är förhållandet, tror jag, att Herr Ekmans reservation har fullt skäl för sig, då enligt densamma icke från första stund bestämd föreskrift om ränta och annuitet bör fastställas, utan det är tillräckligt, om staten inom en tidrymd af 50 år får igen, hvad den utgifvit. Otvifvelaktigt är, att, om en bana från första början skall kämpa med svårighet att betala en annuitet af sex procent, så vinner hvarken staten eller banan derpå; staten förlorar deremot icke på att under de första åren få en något mindre annuitet, då densamma sedermera blir så mycket större. Den beräkning af ränta på ränta, som i följd deraf uppstår, torde icke vara så svår att uppgöra.

Då utan tvifvel meningen med det beslut, som här blifvit fattadt att ställa tio millioner R:dr till Kongl. Maj:ts disposition, icke kan vara någon annan än att söka bereda den största möjlighet för hela landet att få jernbanor, så kan jag icke förstå annat, än det måste vara den största fördel att ställa vilkoren härför så, att dessa anslag kunna antagas utan att medföra svårighet eller ruin för de enskilda bolagen. Under sådana förhållanden torde det vara lämpligt att lemna full frihet åt Kongl. Maj:t att rätta sig efter omständigheterna och endast med det mål för ögonen, att staten får igen hvarje skilling, afgöra för hvarje särskildt fall. Frukta man, att Kongl. Maj:t skall missbruka detta förtroende, så borde icke Riksdagen lemnat det ännu större, att ställa 10 millioner till Kongl. Maj:ts disposition.

På dessa skäl får jag instämma i Herr Ekmans reservation.

Herr Brun: Jag är af samma tanke, som Friherre Funck här uttalat, att man har öfverlemn timer tillräckligt stor börda åt Kongl. Maj:t, då man uppdragit åt Kongl. Maj:t att afgöra, hvilka jernvägs-

bolag skola erhålla lån, och jag anser, att man icke bör öka denna börda med en ännu större.

Herr Ekman har ifrågasatt, att Kongl. Maj:t skulle dessutom afgöra, huruvida den ena banan vore förtjent af understöd framför den andra. Detta låter i visst fall sig göra, men det kan vara omständigheter, som göra det omöjligt att på förhand säga, huruvida ett företag är af större eller mindre vikt. Efteråt får man först se resultatet, som icke på förhand låta beräkna sig. Att vidare utsträcka detta derhän, att det ena bolaget skulle få fördelen af ett lån till $\frac{1}{3}$, under det att det andra fick ett sådant lån till hälften af anläggningskostnaden, och att det ena bolaget erhöll 50 års amortering, men ett annat 25 eller 30 års, anser jag icke vara riktigt och tror, att det endast skulle uppväcka förargelse och ovilja i landet.

Herr Ekman har, såsom bevis för nödvändigheten att tilldela vissa banor understöd framför andra, anført Gefle—Dalabanan. Jag frågar dock, hvad är det, som gjort denna banas stora trafikinkomst? Det är till större delen den stora företagsamhet, som råder i orten, och utan denna företagsamhet, som snart sagdt är egendomlig för Gefletrakten, skulle denna bana icke lemnat ett sådant resultat, hvaråt vi hafva det största skäl att glädja oss. Andra sådana exempel gifvas, och i Gefleborgs län finnes en dylik bana, som anlades med små utsigter. Egentligen afsedd att byggas såsom hästbana förutspådde man denna bana icke något resultat, men då densamma sedermera byggdes för lokomotiv, har det visat sig, att densamma bär sig mycket väl och gifver full ränta och något derutöver. Jag tager mig dock friheten att tillägga, att hade icke de största bemödanden gjorts att uppkalla företagsamhet i denna ort, så hade icke berörda bana lemnat ett sådant resultat, utan gått under, och staten hade då fått taga densamma i pant för sin fordran. Då man har en sådan erfarenhet, hemställer jag, om det kan vara rätt att här besluta, att man skall på förhand afgöra, huruvida ett företag bär sig eller icke. Jag tror, att detta beror ytterst på den företagsamhet, som uppenbarar sig på det ena eller andra stället, och derom känner man icke något på förhand. Således tror jag, att den grund, hvarpå Herr Ekman byggt sin framställning, icke är fullt säker. Hvilka svårigheter skulle icke möta för ganska många dylika företag, om man icke kunde på förhand beräkna hvad man har att vänta. Huru skall man kunna göra upp plan och beräkning på en sådan storartad anläggning, som en jernväg, om man icke vet, hvad man har att vänta af Kongl. Maj:t. Man har gjort kostnader för förberedande undersökningar och äfventyrar möjligen att få det svar, att Kongl. Maj:t icke anser den ifrågavarande banan vara värd att understödjas, och alla bemödanden, som blifvit gjorda, äro då intet värda.

Då emellertid Friherre Funck fullständigt vederlagt Herr Ekmans framställning i alla detaljer, har jag icke något vidare att tillägga, utan yrkar bifall till Utskottets förslag.

Grefve Beck-Friis: Oaktadt den fråga, som nu föreligger, enligt min åsigt endast rör sig deromkring, huruvida de bolag, som erhålla statsbidrag för sina jernvägsanläggningar, skola amortera detsamma

på femtio år eller under några och fyratio år, och skilnaden således icke är särdeles stor, tror jag dock, att en vigtig princip gör sig gällande i denna sak, ty om också man kan säga, att befordrandet af jernvägsanläggningar är ett för staten viktigt ändamål, tror jag dock, att dessa anläggningar numera hunnit till den ståndpunkt, att de icke direkt böra af staten understödjas. Om vi gå till dessa jernvägsanläggningars början, finna vi, att staten först åtog sig en räntegaranti för de derför upptagna lån; och sedermera lemnade staten penningar mot låg ränta, såsom förhållandet var med Gefle-Dalabanan, som endast betalade två procent ränta, och en procent amortering; sedan höjdes för de skånska banorna villkoren så, att räntan beständes till 4 procent, och amorteringen till 1 procent. Sedan dess har erfarenheten med dessa anläggningar visat, att de väl kunna förränta ett större kapital, och att således dessa företag, som jag erkänner vara särdeles nyttiga, mycket väl kunna komma till stånd, utan ett sådant kraftigt bistånd från statens sida. Jag tror därför att tidpunkten är inne, att staten inskränker sitt bistånd till ett moraliskt understöd, det vill säga att staten med sin större kredit sätter dem på benen, men att de få betala de uppostringar staten för dem gör. Ett ytterligare skäl härför synas mig ligga i den omständigheten, att ansökningar om understöd för jernvägar med sammanlagd anläggningskostnad af omkring 100,000,000 R:dr inkommit, men Riksdagen har försagda ändamål anslagit endast 10,000,000 R:dr; och det torde då vara skäl, att man icke understödjer andra jernvägsanläggningar än de, som i främsta rummet lemna ränta på anläggningskostnaden, och den ränta, som här är i fråga, motsvarar ungefärligen den kostnad, som staten har för dessa penningar. Det sista jernvagslånet, som upptogs, tror jag är stäldt så, att det inom 40 år blir återbetaldt. Det är ungefär samma villkor, som Utskottet här föreslagit, och staten gör derigenom icke annan uppostring, än att lemna dem sitt moraliska understöd. De jernvägsanläggningar, som i dessa tider icke äro nöjda dermed, synas mig icke böra komma att taga försteget framför dem, som uppfylla dessa villkor. Då härtill kommer, att Kongl. Maj:t föreslagit att annuiteten skulle utgöra 7 procent, deraf 5 procent ränta och 2 procent amortering, men dessa villkor i Utskottets förslag blifvit ytterligare mildrade till 1 procents amortering, synes mig rättvisa och billighet vara tillfredsställda. Går man derutöfver, har man icke någon hållpunkt, och saken blir mera invecklad än den borde vara. Jag yrkar därför bifall till Utskottets förslag.

Grefve Hamilton, Henning: Då fråga var, huruvida Riksdagen borde åt Kongl. Maj:t öfverlemna rättigheten att fördela de belopp, Riksdagen kunde finna skäligt anslå till enskilda jernvägsanläggningar, eller om Riksdagen skulle förbehålla sig detta, röstade jag för det sednare alternativet. Detta skedde icke af misstroende, att ju icke medlen kunde af Kongl. Maj:t fördelas lika väl som af Riksdagen, men dels därför, att jag trodde, att Riksdagen icke borde frånlemna sig dispositionen öfver statsmedel, och dels af det skäl, att jag trodde, att likartade villkor för alla jernvägsanläggningar icke

kunde vara ändamålsenliga. Jag ansåg således riktigt, att vid hvarje riksdag af Riksdagen bestämdes så väl de belopp, som kunde anslås, som ock de jernvägar, hvilka kunde erhålla understöd, äfvensom villkoren därför. Då nu emellertid Riksdagen beslutat, att de 10,000,000 R:dr som blifvit anslagna till enskilda jernvägsanläggningar, skola af Kongl. Maj:t disponeras, så finnes efter mitt förmenande icke någon annan utväg, än att åt Kongl. Maj:t öfverlemna att i detta fall äfven bestämma villkoren. Det finnes nemligen för staten ganska många skäl att på flera olika sätt befrämja enskilda jernvägsföretag. Det kan vara fråga om en anläggning, som man på förhand kan förutse skall tillföra statens stambanor en betydlig trafik. Äfven om staten der skulle göra en större uppoffring i afseende på rantan, kan det hafva fullt skäl för sig, då staten blir rikligen ersatt genom den ökade trafiken på dess egna banor och de fördelar, som deraf tillskyndas industrien. Andra banor kunna föreslås, som i sjelfva verket äro för en viss ort så utomordentligt fördelaktiga, att staten kan finna skäl att understödja dem, oaktadt det är sannolikt, att derigenom trafiken kommer att draga sig från statens bana. I detta fall är det likväl billigt, att strängare villkor det enskilda bolaget åläggas. Slutligen kunna jernvägar ifrågasättas, som böra understödjas endast till följe af den större eller mindre fördel de åstadkomma för en viss ort, och utan att staten af dem har direkt hvarken fördel eller olägenhet. Det finnes därför så många olika omständigheter att taga i betraktande angående sättet och villkoren för understödjande af enskilda jernvägar, att jag icke kan föreställa mig möjligheten att träffa en absolut siffra i afseende på ränta och amortering, som kan göras gällande för alla möjliga jernvägsanläggningar, hvilka hvar och en för sig kunna vara förtjenta af understöd, men med afseende å olika förhållanden böra i mer eller mindre mån erhålla sådant. Framför allt anser jag det vara af vigt, att staten understödjer enskilda jernvägar, detta sker under förutsättning, att de bolag, som för sådana företag bildas, kunna uppfylla de villkor, som vid lånens erhållande fastställas, och att man således icke genom sjelfva villkoren inleder bolag i företag, som blifva för detsamma ruinerande. Allt detta gör, att jag knappast kan föreställa mig, att det kan vara riktigt, såsom Utskottet gjort, att bestämma en fix ränta af 5 procent och bestämma annuiteten så, att alla bolag, utan afseende på den skyndsamhet med hvilken de skulle draga till sig trafiken, skola efter alldeles olika grunder återgälda lånen till staten. Den stora fördel, som Herr Ekmans reservation i detta hänseende erbjuder, är att endast tiden för amorteringens slutliga fullgörande är fastställd. Det är således derigenom möjligt, att, om Kongl. Maj:t skulle förutse, att en jernväg komme att framkalla en betydlig rörelse i en ort, der en sådan rörelse ännu saknas, men att det följaktligen måste åtgå flera år innan jernvägen kan verkställa amortering af det beviljade lånet, villkoren kunna blifva ställda så, att amorteringen vore ringa eller ingen under de första åren, men så mycket större och stigande under följande år. Anlägges åter en jernväg inom en ort med en starkt utbildad industri, kan man billigtvis fordra, att amorteringen vidtager, så snart jernvägen

är färdig, och jemnt fortgår under en kortare tid. Jag kan derföre icke annat än instämma deri, att Herr Ekmans förslag har företrädre framför Utskottets. Den enda betänklighet, som skulle förefinnas, vore, om Kongl. Maj:t ansåge den börda, som derigenom skulle påläggas Regeringen, vara för tung; om den Kongl. Maj:ts rådgifvare, som har att främst yttra sig angående Regeringens åsigt i detta fall, låter förstå något sådant, måste jag förena mig i Utskottets förslag; men i annat fall kommer jag att rösta för Herr Ekmans, endast med det uttalande från min sida, att jag till fullo inser de svårigheter, Regeringen får att motsvara det förtroende, Riksdagen visat densamma, och att man således är pliktig att vara ganska försiktig i det framtida bedömande af det sätt, hvarpå Kongl. Maj:t kommer att begagna den makt, Riksdagen i detta hänseende gifvit honom.

Friherre Stjernblad: I likhet med ordföranden i Stats-Utskottets Riksgäldsafdelning kan jag icke undgå att tro, att det skulle bidraga till reda och ordning i förhållandena, om villkoren för understöds lemnande till enskilda jernvägar blefve lika för alla sådana. Äfvenså kan jag icke undgå att lika med honom finna, att den tunga börda, som vi redan lagt på Regeringens skuldror, skulle än ytterligare ökas, om man medgäfv, att olika villkor finge bestämmas för hvarje särskild bana. Jag skulle också tro, att Regeringen själf så bedömt saken, ty då Regeringen beslutade sig för att taga det vigtiga steget att hos Riksdagen anhålla, att denna från sig måtte på Regeringen öfverflytta rättigheten att bestämma, hvilka jernvägar, som skulle anläggas, och fördelningen af anslaget dem emellan, föreslog Regeringen samtidigt dermed för Riksdagen de villkor, hvarpå Regeringen ansåg att understödet borde lemnas; och det understödssätt, som Regeringen då föreslog, går i allö i samma riktning, som Utskottets här gjorda hemställan, då enda skillnaden är den, att Stats-Utskottet föreslagit 5 procents ränta och 1 procents amortering, hvaremot Regeringen föreslagit respektive 5 och 2 procent och Utskottet således varit något mildare, än Regeringen ansåg sig böra vara, mot de banor, som skola understödjas. Då jag ännu icke från någon Regeringsledamot hört uttalas den önskan, att Riksdagen skulle frångå ett beslut i den angifna riktningen, kan jag icke annat än till alla delar tillstyrka antagandet af Stats-Utskottets förslag. Jag skulle visserligen heldre hafva sett, att Stats-Utskottet tillstyrkt de villkor, som Regeringen hade föreslagit, emedan dessa, då det icke är frågan om större belopp än det nu föreslagna, eller 2 millioner om året, otvifvelaktigt säkrare till understöds erhållande skulle framhållit de jernvägsföretag, som rendera bäst; men då så icke skett, utan Utskottet föreslagit Riksdagen antagandet af lindrigare betalningsvillkor, så vill jag icke sätta mig deremot. Att dessa villkor icke äro annat än fördelaktiga, måste vi väl alla medgifva, ty då en ort icke behöfver skjuta till mera än en tredjedel af jernvägens anläggningskostnad, och får resten såsom ouppsägbart amorteringslån mot fem procents ränta, så tror jag, att äfven om jernvägen icke de första åren skulle afkasta hela amor-

teringsbeloppet, kunde det löna mödan anstränga sig för att anskaffa hvad som fattades på annat håll, hvilket utan synnerlig uppoffring bör kunna låta sig göra. Jag har sjelf varit med om att göra detta vid flera tillfällen och bolaget har funnit sig väl deraf. De skånska banorna hafva visserligen fått sin försträckning för fem procents annuitet, men de började amorteringen efter tre års räntefrihet, hvaremot här, utom tre års räntefrihet, är föreslaget ytterligare tre års amorteringsfrihet. Dessutom må man icke glömma, att de skånska banorna hufvudsakligen måste lita på persontrafiken och transport af landtbruksprodukter och sådana banor bära sig i regeln samst; då deremot det nu föreslagna understödsbeloppet sannolikt kommer att hufvudsakligast användas på bergslagsbanor och sådana, der tyngre gods transporteras och hvilka bära sig bättre. Jag anhåller om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Leijonanecker: Då man skall bestämma villkoren för beviljande af understöd åt jernvägar, synes man mig isynnerhet böra uppmärksamma tvänne frågor. Dessa äro, att villkoren bestämmas så, att 1:o bolagen utan olägenhet kunna mottaga statsbidragen; och 2:o) staten förlorar så litet som möjligt.

För att bolagen skola kunna mottaga understödet under form af lån af $\frac{2}{3}$ af jernvägens anläggningskostnad fordras efter mitt förmenande ovilkorligen, att inbetalningarne under de första åren skola vara små, men deremot kunna dessa utan olägenhet för bolagen efter några års lopp höjas. Det var just till följd af bestämmelsen angående statsbidragen till de skånska jernvägarne, att de årliga inbetalningarne skulle börja straxt efter det banorna voro fullbordade, som dessa banor råkade i trångmål. Om dessa banor deremot till en början hade haft ringa inbetalningar, hvilka sedermera efter hand ökats, så är det gifvet, att inga svårigheter för dem skulle hafva uppstått. Det är på grund häraf som Herr Ekman afgifvit sin reservation, i hvilken jag i hufvudsakliga delar instämt; men jag har icke kunnat instämma i frågan om beloppet af den ränta, som bolagen böra erlægga till staten, emedan jag tror, att den är bestämd för låg och lägre än staten sjelf på sina lån betalar, samt, såsom jag redan antydt, det icke är någon svårighet för bolagen att betala samma ränta, som staten sjelf gifver, så snart banan efter några år blifvit upptrafikerad. Den ränta staten i allmänhet betalat har hittills varit $5\frac{1}{2}$ procent. Jag vill föreslå, att bolagen skulle betala $5\frac{1}{2}$ procent eller något mindre. Jag hoppas, att staten icke vidare skall behöfva upptaga lån mot högre ränta än $5\frac{1}{2}$ procent, då det sista lånet kostade endast $5\frac{1}{2}$ procent. Staten får ändock uppoffra icke så obetydligt. Jag sätter visserligen icke i fråga, att staten skulle få full ränta på sina egna lån, då bolagen under en tid skulle få åtnjuta räntefrihet, men jag fordrar, att bolagen i medeltal skola betala samma ränta, som staten sjelf får gifva, och jag ser icke något skäl, hvarför man öfver höfvan skall gynna de enskilda bolagsmännen på statens bekostnad. Om jag t. ex. antager, att banan blifvit upptrafikerad, så att den gifver 6 procent af anläggningskapitalet i inkomst, och det lärer väl icke vara någon bana, som icke

snart nog kommer upp till denna inkomst, samt såsom Herr Ekman antagit, bolaget skulle betala 5 procents ränta till staten, så blir det förhållandet, att staten får 5 procent, under det bolagsmännen hafva 8 procent på sina pengar. Är banan upptrafikerad till sju procent, så har staten fortfarande sina 5 procent, men bolagsmännen få 11 procent. Jag kan icke se hvarför man skulle gifva bolagsmännen en sådan present, och det är på grund häraf, som jag yrkar, att räntan icke skall bestämmas lägre än 5½ procent.

Man har såsom skäl för ytterligare uppförringar å statens sida uppgifvit, att de enskilda banorna draga trafik till statsbanorna. Det är sannt, men en del af dessa banor erhålla tvärtom sin trafik från statsbanorna, så att jag tror, att statsbanor och privatbanor i detta hänseende kunna vara qvitt. Hufvudsaken är, att räntebetalningarna, efter mitt förmenande, för bolagen kunna sättas så, att staten icke onödigtvis förlorar en del af den ränta staten sjelf får betala. Jag anhåller således om bifall till Herr Ekmans reservation med den förändring, att räntesiffran bestämmas till 5½ i stället för 5 procent.

Herr von Möller: Beträffande den modifikation af Herr Ekmans förslag, som den siste talaren framställt, tror jag icke, att det skulle vara så farligt att antaga den. Det skulle åtminstone icke förorsaka någon synnerlig förlust för staten, hvilket ovilkorligen skulle blifva händelsen, i fall Herr Ekmans förslag antages. Herr Leijonancker förklarade nemligen, att staten på de penningar, den upplånat, betalt 5½ procent i ränta, då deremot de enskilda bolagen, enligt Herr Ekmans reservation, skulle af staten kunna erhålla lån mot 5 procent. Herr Ekman föreslår vidare, att amorteringen skulle vara afslutad inom femtio år från lånets utbetalningsdag, men huru stor amorteringen i början skulle blifva, bestämmer han icke, utan skulle detta bero på Kongl. Maj:ts pröfning. Chefen för trafikstyrelsen har i hufvudsaken instämt med Herr Ekman och förklarat, att det vore svårt för bolagen att i början betala 7 procents annuitet. Detta förefaller mig besynnerligt, då jag föreställer mig, att Chefen för trafikstyrelsen med sina råd måtte hafva tillhandagått Chefen för Civil-departementet, innan denne till Riksdagen framställde förslaget att annuiteten skulle bestämmas till 1 procent. Att Chefen för trafikstyrelsen nu slagit om och ändrat åsigt, är något, som jag jag icke kan förstå; men han har emellertid förklarat, att det icke vore rätt af Utskottet att fixera siffran till 6 procent. Utskottet har likväl kunnat göra detta oen gå något längre än Kongl. Maj:ts förslag innehåller, just därför, att i denna Kammare röster höjdes för att annuiteterna borde minskas till 6 procent. Jag vill likväl icke inlåta mig på några sifferberäkningar, då Utskottets vice ordförande gifvit så tillräckliga upplysningar, att jag i detta hänseende icke kan hafva något att tillägga.

En aktad talare från Södermanland har yttrat, att, då Regeringen fått ett stort förtroendevotum af Riksdagen, genom att denna öfverlätit åt Regeringen att bestämma fördelningen af anslaget mellan de enskilda jernvägarne, borde Riksdagen äfven öfverlåta åt Kongl. Maj:t att

bestämma villkoren. Jag instämmer gerna häruti och jag delar gerna den åsigt, som uttalats af en föregående talare, då han yttrade, att den ärade Ministern, som begärt att ifrågavarande anslag skulle ställas till Kongl. Maj:ts disposition, icke skulle svigta för bördan af det ökade förtroende, som Kamrarna kunde komma att gifva honom genom att åt Regeringen äfven öfverlemna bestämmandet af villkoren. Äfven jag är fullt öfvertygad derom.

Jag hyser för denne Kongl. Maj:ts rådgifvare den mest odelade högaktning, och vi hafva stora bevis uppå att denna min mening delas af Kammaren. men denna aktade ledamot af Konungens råd har ett fel, ett fel, som han visserligen icke kan hjälpa och som han delar med oss alla, men det är dock ett fel: *han är dödlig*. Sutte den ärade Ministern ständigt på taburetten, skulle jag gerna gifva honom det ökade förtroende, som blefve en följd af antagandet utaf Herr Ekmans förslag, ehuru jag fruktar, att han till lön blott skulle samla missbelåtenhet. Då Kongl. Maj:t i sin nådiga proposition aldrig sjelf har begärt, att villkorens bestämmande skulle öfverlemnas till Regeringen, så anser jag att Riksdagen handlar ganska rätt. då den följer Kongl. Maj:ts förslag och bestämmer annuiteten.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Nordenfelt: I min reservation till Stats-Utskottets Utlåtande N:o 42 och under den deröfver förda diskussionen har jag redan så fullständigt uttalat mina åsikter, att jag icke nu behöfver blifva vidlyftig. Jag föreslog då, att räntan under de första åren skulle vara lägre, men småningom höjas till nionde årets slut, hvarefter en annuitet af 6 procent borde af bolagen betalas, af hvilka 5½ procent skulle utgöra ränta och återstoden amortering. Detta förslag lyckades icke tillvinna sig någon uppmärksamhet och det tjänar således till ingenting att hålla derpå; men jag tror likväl, att det så väl af de yttranden, som här blifvit afgifna, som af den erfarenhet man vunnit af redan befintliga privatbanor, tydligen framgått, att enskilda jernvägsbolag nästan alltid äro i stånd att betala en annuitet af 6 procent af statsbidraget.

Mot Herr Ekmans förslag har jag att anmärka, att Kongl. Maj:t kommer i en mycket svår ställning, samt att ordalagen i reservationen icke tydligt nog uttrycka, hvad reservanten menat, då han säger att Kongl. Maj:t skall "bestämma huru mycket årligen skall å lånet inbetalas samt huru mycket af denna inbetalning skall utgöra ränta; dock under villkor att räntan icke må understiga fem procent och återbetalningstiden icke utsträckas utöfver femtio år från lånets utbetalningsdag." Detta synes mig tydligen innebära, att det endast skulle stå Kongl. Maj:t öppet, att bestämma amorteringen. Nu säger emellertid Herr Ekman sjelf, att Kongl. Maj:t skulle kunna bestämma en lägre ränta och uppskjuta amorteringen under en viss tid. Men huru skall man få säkerhet, att dessa räntor på räntor skola utgå, och nog bör man väl åtminstone kunna fordra att ordalagen äro så tydliga, att icke ordföranden i Stats-Utskottets riksgäldsafdelning kan tolka dem på ett sätt och reservanten på ett annat. Jag delar fullkomligt Friherre Funcks uppfattning, men jag tror lik-

väl, att hvad som fordras är, att räntebetalning och amortering till en början blir något mindre. Då mitt förra förslag icke vann några sympatier, har jag nu uppgjort en modifikation deraf, som jag tror skulle kunna hafva utsigt att gå igenom, om icke förr, så åtminstone uti en gemensam votering, i händelse förslaget blefve Första Kammarens beslut. Förslaget innebär att medgifva en lägre ränta af 4 procent, under de tre år, då inga kapitalafbetalningar ega rum. Bolagen hade då fyra år, under hvilka de kunde nedlägga penningar på sina banor och samla något kapital för att derefter kunna fullgöra den högre betalningen. På grund af hvad jag tagit mig friheten anföra, anhåller jag om proposition på följande förslag:

a) lika Utskottets b¹;

b) att fyra procents årlig ränta skall betalas under de tre derpå följande åren; och

c) att derefter en annuitet af sex procent å ursprungliga försträckningsbeloppet skall erläggas, af hvilken annuitet först godtgöres ränta efter fem för hundra å oguldet kapitalbelopp och återstoden utgör afbetalning derå.

I sak innehåller det således egentligen ingen annan skilnad, än att bolagen under de första tre åren skulle betala en procent lägre ränta, hvarigenom man skulle slippa allt trassel och alla ansökningar af bolag, som icke kunna fullgöra sina förbindelser.

Herr Heijekenskjöld: Föreliggande punkt och de afgifna reservationerna gifva mig anledning att betrakta denna fråga från två synpunkter. Stats-Utskottet har föreslagit att de enskilda jernvägsbolagen skulle betala en annuitet af 6 procent på de lån, som de erhålla. Enligt mitt begrepp är detta stadgande strängare än Stats-Utskottet förr föreslagit. Det torde vara Kammarerna bekant, att, då lån bestämdes till Gefle-Dala-jernvägen, bestämdes räntan till endast 2 procent. Den talare på Skånebanken, som understödde Utskottets förslag, torde icke hafva sig bekant, att det finnas banor, som betala lägre räntor, än den af Stats-Utskottet nu föreslagna. Jag ser icke något skäl, hvarför staten nu mera skall fordra strängare villkor och högre ränta af de enskilda jernvägarne, än hvad staten förr gjort, särdeles när jag tager i betraktande den stora fördel, staten eller dess stambanor ovilkorligen måste erhålla genom den ökade trafik, som uppstår derutaf, att bibanor anläggas, hvilka utmynna vid stambanorna. För en eller annan riksdag sedan erhöi man upplysning, hvilken tillökning uti trafiken på statsbanan söder om Örebro förorsakats af Nora-Ervalla-banan och af Köping-Hult-banan. Jag tror icke, att man får glömma dessa förhållanden, då det nu är frågan om att för framtiden bestämma villkoren för understöd åt enskilda jernvägar. En föregående talare har anmärkt, att den tillökning i trafik, som genom de enskilda banorna kommer statsbanorna tillgodo, kan qvittas mot den trafik, som statsbanorna tillföra de enskilda banorna. Jag tror detta resonnement är föga hållbart, ty finnes icke de enskilda banorna, så erhöi statsbanorna hvarken den trafik, som kommer från dessa banor, eller den, som uppkommer derigenom, att staten till dessa banor får frakta gods, som är

afsedt att på dem befordras. I begge dessa afseenden har staten en stor fördel af de enskilda banornas anläggande och villkoren för deras understödjande böra icke bestämmas för hårda. Äfven om jag jemför dessa villkor med dem, hvarpå hypoteksföreningarne i början utlemnade lån till jordbrukare, så äro dessa jernvägsån svårare.

Betraktar jag nu den af Herr Ekman afgifna reservationen, så ser jag, att, enligt densamma, det skulle öfverlemnas åt Kongl. Maj:t att bestämma de öfriga villkoren, men att räntan icke finge understiga fem procent. Jag behöfver icke för Kammaren upprepa och bevisa, att hvilken enskild bana som helst under de första åren icke kan lemna den inkomst, som den sedermera kan gifva, sedan banan blifvit upptrafikerad. Vi hafva talrika exempel på, att trafiken efter några år ökas allt mer och mer. Detta är en fördel icke allenast för dem, som anlägga banan, utan äfven för så väl staten, hvilken också får ökad trafik på sina banor, som till och med för industrien. Det är således i alla möjliga hänseenden en fördel för staten, men hvarför skall man då icke göra allt hvad man kan för att bidraga till sådana ömsesidiga fördelar. Redan förut har jag yttrat mina sympatier för enskilda banors anläggande, då jag röstade för det större anslaget 10 millioner. På grund af hvad jag nu anfört skulle jag således tro, att man har allt skäl att bifalla Herr Ekmans reservation; men jag skulle likväl i denna vilja göra den förändring, att, då räntan enligt Herr Ekmans förslag *icke för understiga fem procent*, hvilket efter min åsigt ger Regeringen rättighet att höja densamma, räntan *präverades till 5 procent*, samt att återbetalnings-skyldigheten skulle fullgöras på femtio år. Detta senare villkor lemna en gifven fördel åt de enskilda bolagen derigenom, att de under de första åren, innan banan hunnit blifva upptrafikerad, skulle kunna få lemna mindre annuiteter, men deremot efter några års förlopp höja dessa.

Jag anhåller således om afslag å Utskottets förslag och bifall till Herr Ekmans reservation med den förändring, att räntan måtte bestämmas till 5 procent.

Friherre Bildt: Jag tillhör icke deras antal, hvilka bidragit till det af Riksdagen fattade beslut, att åt Kongl. Maj:t öfverlemna fördelningen af dessa 10 millioner för befrämjande af enskilda jernvägsföretag; men sedan detta beslut en gång blifvit fattadt, anser jag mig likväl böra uttala min mening om bästa sättet för användandet af detta belopp. Jag påminner mig mycket väl den debatt, som egde rum beträffande olägenheterna och fördelen af att afsäga representationen beslutanderätten. Af dem, som önskade, att denna skulle öfverlemnas åt Kongl. Maj:t, anfördes då hufvudsakligen, att, om så skedde, skulle Kongl. Maj:t från den högre opartiska ståndpunkt, som Kongl. Maj:t bättre än enskilda medlemmar af representationen kunde intaga, icke allenast rättvisare kunna bedöma banans sträckning, utan äfven, i afseende på särskilda omständigheter, underlätta villkoren för bolagen. Bland dessa omständigheter betonades särskildt, att staten kunde hafva olika intresse af, om en enskild bana

banan ledde trafik till eller från en stambana, äfvensom att Regeringen kunde taga i betraktande, huruvida banan vore i politiskt hänseende fördelaktig för staten. Det framhölls äfven ganska tydligt under diskussionen, att man aldrig hädaneiter borde tänka på, att de enskilda banorna skulle erhålla någon present af staten, utan endast få begagna statens kredit för att erhålla lån. Ihågkommer man detta, så kan man också förklara, hvarför representationen icke beviljade den af Kongl. Maj:t begärda alternativa rättigheten att meddela antingen lån eller anslag utan återbetalningsskyldighet; men bestämde, att endast lån skulle få gifvas, hvaremot summan ökades. Om man nu, på sätt Stats-Utskottet föreslagit, bestämmer annuiteten till 6 procent, hvaraf 5 procent skulle utgöra ränta, så kommer staten derigenom otvifvelaktigt att göra en förlust, ty det är endast under särdeles lyckliga förhållanden man kan tänka sig, att staten skall erhålla lån på så billiga villkor, att den, utan att själf förlora, kan utlåna dessa medel mot 5 procent. Om tre års räntefrihet skall ega rum och räntan fixeras till 5 procent, kommer staten att derigenom göra en förlust, som icke kan beräknas. Tänker man sig, att den ifrågasatta banan går igenom rika orter, hvilka gifva banan stora inkomster, så får en sådan bana icke allenast tillgodonjuta statens kredit, utan äfven dessutom en ren present af räntedifferensen mellan hvad staten får betala och hvad de enskilda bolagen gifva i ränta på sina lån.

Antager man deremot Herr Ekmans förslag, lemnar man Kongl. Maj:t fria händer att afgöra villkoren. Skillnaden är den, att Herr Ekman föreslagit, att bolagen skulle betala minst 5 procents ränta, hvaremot enligt Utskottets förslag räntan alltid skulle utgöra 5 procent. Vidare har Herr Ekman tillagt, att amorteringen icke skulle ske med viss procent, utan under vissa år, och att staten skulle få igen sina pengar.

Genom att antaga Utskottets förslag, beröfvar man Kongl. Maj:t möjligheten att af bolagen fullt uttaga hvad staten gifvit dem, hvilket man åter enligt Herr Ekmans förslag skulle kunna göra. Genom att binda händerna på Kongl. Maj:t i detta hänseende, har man således, enligt min uppfattning, utsträckt anspråken på Kongl. Maj:ts opartiskhet vida öfver det ansvar, som Kongl. Maj:t skulle få genom ett ökad förtroende. Vill man åstadkomma ett godt resultat, skall man lemna Kongl. Maj:t alla de vägar öppna, som erfordras för att utjemna dessa förhållanden.

Här har talats om banor, som ögonblickligen kunna gifva god inkomst, banor, som först efter några år gifva god inkomst, banor, som föra trafik till statsbanorna och flera andra slags banor. Alla dessa olika förhållanden skola medtagas i beräkningen, men huru skall detta kunna ske, om icke just genom en olika räntesats. Det synes mig vara alldeles påtagligt, att man genom att fixera räntesatsen beröfvar Kongl. Maj:t möjligheten att rättvist kunna afgöra sådana frågor. Det synes mig äfvenledes vara alldeles påtagligt, att, på samma gång staten måste förlora, om räntesatsen på detta sätt fixeras, gör man själfva återbetalningen mera betungande

för bolagen. då de naturligtvis icke under de första åren kunna erhålla så stora inkomster, som det blir möjligt, sedan banan blifvit upptrafikerad. Likväl vill man här med Utskottet bestämma, att annuiteterna genast skulle utgå efter tre år eller efter ett år, sedan banan bort öppnas. Antager man deremot Herr Ekmans reservation, kan en jemkning till bolagets fördel i detta hänseende ega rum, och staten får ända sin fulla rätt. Min åsigt har alltid varit den, att staten aldrig borde göra några uppförfningar på enskilda jernvägar. Deremot föreställer jag mig, att staten kan bevilja några års räntefrihet och låta amorteringen i början vara mindre och först efter bestämdt antal år ökas; men att staten slutligen inom bestämd tid, på sätt Herr Ekman föreslagit, skulle få full ersättning icke blott för de räntefria åren, utan äfven för den minskning i annuiteterna, som under de första åren egt rum. En talare har frågat, huru man skulle kunna få någon säkerhet för, att alla de små annuiteterna ackumulerades. Jag tror, att Riksgalds-kontoret, som har detta uppdrag, lika väl kan lägga i hop de små annuiteterna, som de stora. Hufvudsaken är att säkerheten är fullgod och deremot har ingen anmärkning blifvit gjord. Huru jag ser saken, synes det mig derföre vara fördelaktigast att rösta för Herr Ekmans reservation, å hvilken jag yrkar bifall.

Herr Berger: Då de penningar, som staten upplånar, blifva lika dyra, ehvad de utlånas till det ena eller andra jernvägsbolaget, och det dessutom är ganska svårt att *på förhand* med någon visshet beräkna, om ett jernvägsföretag skall gifva större inkomst än ett annat, samt de bolag, som måste gifva högre ränta, skulle anse sig förfördelade, anser jag det vara riktigt, att Stats-Utskottet föreslagit en bestämd ränta och lika för alla; och hvad sjelfva räntefoten beträffar, så tror jag att äfven den blifvit riktigt träffad, då den bestämts till 5 procent. Somliga anse visserligen denna räntefot vara för låg, andra för hög; men då den ränta, som staten för närvarande sjelf betalar, icke kan sägas uppgå till mer än cirka 5,2 procent, så skulle uppförfningen, sedan alla 10 millionerna blifvit utlånta, uppgå till 20,000 R:dr om året, hvilket belopp dock minskades med hvarje år i mån som lånen amorterades; och för åstadkommandet af enskilda jernvägsanläggningar till belopp af 15,000,000 R:dr kan väl denna ränteuppförfning från statens sida icke vara för stor.

Flere talare hafva uttryckt den önskan, att amorteringsbeloppet till en början skulle blifva något lägre och först sedermera något högre. Detta skulle likväl medföra stora olägenheter och jag tror, att Stats-Utskottet fästat tillräckligt afseende vid syftet med dessa talares önskan, då Utskottet föreslagit, att först och främst tre års räntefrihet skulle kunna beviljas samt att dessutom amortering icke skulle behöfva ske under ytterligare tre år. Detta förutsätter, att jernvägen under de sednast nämnda tre åren endast behöfver afkasta $3\frac{1}{3}$ procent på anläggningskapitalet för att kunna gifva staten den ifrågasatta räntan af fem procent å låne-beloppet, och jag tror följaktligen, att Stats-Utskottet äfven i detta fall iakttagit all nödig omtanke. Men då jag yrkar bifall till Stats-Utskot-

tets betänkande i den nu föredragna punkten, så ber jag likväl att få fästa uppmärksamheten på en väsentlig ofullständighet, som jag genom ett tillägg önskade få afhjelpat. Detta tillägg skulle hafva följande lydelse: "samt att, om annuiteten icke sednast å förfalldagen inbetalas, låntagaren skall vara skyldig att å densamma erlægga 6 procents årlig ränta tills betalning sker." Anledningen, hvarföre jag anser ett sådant tillägg vara nödvändigt är den, att det i annat fall blir alldeles omöjligt att kunna beräkna den tid, då ett meddeladt lån skall kunna vara amorterad; ty om ett bolag inbetalar annuiteten en eller flera månader för sent för hvarje gång, samt af annuiteten först godtgöres ränta å 5 procent för den förfutna tiden och återstoden utgör amortering, så kunde denna sednare blifva högst obetydlig — och lånets slutliga amortering blifve, i saknad af nödiga bestämmelser härutinnan, alldeles obeständ samt beroende på låntagarens godtycke. Det synes mig därför att annuiteten på viss dag årligen skulle anses vara förfallen till betalning och att låntagare, som försummade att i rättan tid erlægga annuitet, skulle vara skyldig att derå erlægga 6 procents ränta efter förfalldagen. På detta sätt blifve en amorteringsplan beständ för hvarje bolag samt ordning och reda vunnen i dessa affärer.

Jag anhåller alltså om bifall till Stats-Utskottets förslag med ofvannämnda tillägg.

Friherre Funck: Jag har begärt ordet, icke så mycket för att tillägga något till hvad jag förut yttrat, som för att försöka rätta några missförstånd, som jag tror ega rum. Jag vänder mig i detta hänseende först till den ärade talaren på Stockholmsbanken, som nyss hade ordet och som jag tror icke riktigt uppfattat eller tolkat den reservation, som han förordade. Om jag icke missförstod honom, yttrade han, att det vore skäl att antaga denna reservation, emedan staten derigenom komme att fullt återtaga, hvad staten utgifvit till understöd för en viss jernväg. I detta hänseende ber jag få anmärka, att med de vilkor, som i denna reservation äro föreslagna, skulle sådant icke blifva möjligt. Skilnaden emellan Utskottets och reservantens förslag är verkligen icke så särdeles stor som han synes föreställa sig. I båda fallen föreslås, att räntefrihet skallega rum under de tre första åren och i det fallet blir således förlusten lika stor, hvilkendera metoden man än begagnar. I båda fallen föreslås, att räntan skall utgöra 5 procent, eller kanske rättare sagdt får den väl, enligt reservantens förslag, öfverstiga 5 procent, men hvad *minimum* beträffar, är det i båda fallen 5 procent. Jag hemställer likväl, på samma sätt som jag förut gjorde, huruledes den högre räntan enligt reservantens förslag skall bestämmas och huru det skall blifva möjligt för den, som skall bevilja lånen, att bestämdt kunna säga: "Detta bolag måktar betala 6 procent, men detta må stanna vid 5." Jag är fullt öfvertygad om, att detta bestämmande icke kan komma att tillgå på annat sätt, än att de, som anmala sig till låns erhållande, förklara sig vara nöjda att betala 5, 5½, 6 procent o. s. v. Det blir på detta sätt en slags auktion mellan de lånesökande, och hvad säkerhet får man väl, att bolagen

kunna fullgöra de högre villkor, som de åtagit sig. För min del tror jag icke, att sådan säkerhet kan vinnas.

Vidare ber jag att få fästa uppmärksamheten derpå, att de ledamöter af Utskottet, som här yttrat sig och af hvilka två äro reserveranter, icke bättre kunnat förena sig om en mening, än att *en* af dem önskar, att räntan i början skall utgöra 4 procent och sedermera höjas; den *andre*, att den skall fixeras till 5 $\frac{1}{2}$ procent, och den *tredje* till minst 5 procent. Redan här tror jag ligger ett bevis derpå, att i de framställda förslagen ligger något särdeles ovisst. En högt ärad talare på Södermanlandsbänken yttrade, att det låge mycken vikt uppå, att icke fastställa sådana villkor, som göra det omöjligt för banor att uppfylla dem eller att ordentligt verkställa sina inbetalningar. Det är naturligtvis mycket svårt att på förhand kunna bestämman, hvad en jernväg kan betala eller icke — en svårighet, som man nu vill pålägga Kongl. Maj:t — men jag ser icke någon annan metod att gå till väga i detta fall, än att rådfråga den erfarenhet som redan vunnits. Jag håller här i min hand trafikstyrelsens officiella berättelse för år 1869. Der äro, i sammanhang med statens, äfven enskilda jernvägar upptagna, och bland dessa hafva de åtta, som lemnat minsta inkomsten, eller jernvägarne Köping—Hult och Nora—Ervalla, Köping—Uttersberg, Borås—Herrljunga, Uddevalla—Wenersborg—Herrljunga, Wexjö—Alfvesta, Kristianstad—Hessleholm, Landskrona—Helsingborg—Eslöf samt Ystad—Eslöf, för år 1869 gifvit en bruttoinkomst af 37,915 R:dr och en nettoinkomst af 16,164 R:dr per banmil af den trafikerade medellängden. Deras anläggningskostnad är i medeltal 552,948 R:dr, men jag vill dervid icke mycket fästa mig. Medelpriset å de många jernvägsanläggningar, tillsammans öfver 140 mil, som blifvit inlemnade till jernvägskomitén och Kongl. Maj:t, uppgår icke till 400,000 R:dr. Sex procents ränta på $\frac{2}{3}$ af 400,000 R:dr gör 16,000 R:dr. Den erfarenhet, som hittills vunnits på de åtta enskilda jernvägar, hvilka gifvit sämsta resultatet af alla, har, såsom jag nyss nämnde, varit att de gifvit en inkomst af 16,164 R:dr, hvilket således öfverstiger det belopp, som skulle behöfva åstadkommas. Utan att jag eller någon annan kan veta, hvilka jernvägar Kongl. Maj:t kan komma att tilldela statsunderstöd af det belopp, som blifvit staldt till Kongl. Maj:ts disposition, föreställer jag mig dock, att bland dessa kan komma att ingå en och annan bergslagsbana. Tillser jag hvad dessa banor gifvit, så visar det sig att deras nettoinkomst i medeltal per trafikerad banmil varit i det närmaste 67,000 R:dr. Man må ihågkomma, att detta är officiella siffror, och huru jag således än ser saken, synes det mig vara en möjlighet för de enskilda banorna att åstadkomma det belopp, som Utskottet föreslagit. Man skall möjligen invända, att jernvägen Borås—Herrljunga icke gifvit mera än ungefär 12,000 R:dr och Uddevalla—Wenersborg—Herrljunga icke fullt 10,000 R:dr; men då fråga är att göra en jämförelse, är man väl icke berättigad att af 17 eller 18 banor utplocka de två sämsta. Jag har icke tillåtit mig att uttaga de bästa banorna och lägga dem till grund för mina beräkningar. Jag tror således, att på denna väg kan vara till fullo ådagalagd, att det annuitetsbelopp, som Utskottet föreslagit, hvarken är orimligt eller obilligt.

Jag ämnar icke vidare besvara Kammaren med att begära ordet, utan jag skall underkasta mig det beslut Kammaren kan komma att fatta; men jag kan icke för mig dölja, att det är ett sorgligt faktum, att af den proposition, Kongl. Maj:t framlagt ingenting annat återstår. än att man åt Kongl. Maj:t öfverlemnar att bestämma, hvilka jernvägar, som skola erhålla understöd och knappast detta. Kongl. Maj:t hade begärt 5 millioner. och jag förmodar, att Kongl. Maj:t icke gjort detta, utan att göra sig reda för behofvet; Riksdagen har bestämt detta belopp till 10 millioner, hvilket Kongl. Maj:t accepterat. Kongl. Maj:t hade föreslagit en bestämd annuitet 5 procents ränta och 2 procents amortering. Denna annuitet är af Stats-Utskottet modifierad till 5 procents ränta och 1 procents amortering. Men skola vi nu förändra äfven detta, så återstår ganska litet af Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Statsrådet Bergström: Hvar och en, som framställer förslag i ett ämne, synes mig billigtvis ega rätt att fordra, att samma förslag betraktas såsom ett sammanhängande helt i den mån att, om något deraf förändras, det öfriga icke obetingadt kan antagas oförändradt. Kongl. Maj:ts Regering eger göra gällande samma anspråk, med afseende på hvad i Kongl. propositionen angående Statsverkets tillstånd och behof är föreslaget rörande sättet att understödja enskilda jernvägar. Dessa förslag gingo ut derpå, att till Kongl. Maj:ts disposition måtte ställas ett belopp af 5 millioner för att understödja anläggandet af enskilda jernvägar, vare sig medelst *försträckning* af högst $\frac{3}{4}$ eller medelst *anslag*, utan återbetalningsskyldighet, af $\frac{1}{4}$ af jernvägens anläggningskostnad; samt vidare, att, om understödet lemnades under form af försträckning, annuiteten skulle bestämmas till 7 procent å ursprungliga försträckningsbeloppet, af hvilken annuitet först borde godtgöras ränta efter fem för hundra å oguldet kapitalbelopp och återstoden utgöra afbetalning derå. I händelse denna proposition af Riksdagen oförändrad bifallits, skulle bland de jernvägsföretag, hvilka kunna ifrågakomma att understödjas med försträckning, utvalts endast sådana, hvilka utan svårighet kunnat bära en annuitet af 7 procent, så som Kongl. Maj:ts Regering föreslagit.

Nu har emellertid Riksdagens beslut utfallit helt annorlunda. Riksdagen har nemligen ställt 10 millioner till Kongl. Maj:ts disposition och tillika beslutat, att understödet skall meddelas *endast* under form af försträckning. Deraf blir en gifven följd, att flera och äfven mindre fördelaktiga banor komma att erhålla försträckning, än hvad händelsen skulle blifvit, om endast 5 millioner ställts till Kongl. Maj:ts disposition för meddelande af försträckning och anslag utan återbetalningsskyldighet. Jag tror således, att den talare, som förmenat, att skillnaden i afseende på annuiteten mellan Stats-Utskottets förslag och Kongl. Maj:ts proposition endast vore den, att det förra vore något "*mildare*", icke tillräckligt uppmärksammat de förändrade omständigheter jag nu sökt framhålla. Vid ett föregående tillfälle i denna Kammare har jag för öfrigt uttalat mig i frågan, huruvida de af Kongl. Maj:ts Regering föreslagna försträckningsvilkoren kunde något mildras.

Till detta uttalande hänvisar jag nu och vill endast tillägga, att intet är för mig mera främmande, än inbillningen att vara ofelbar. Såsom jag nyss erinrade, har emellertid Riksdagens beslut utfallit helt annorlunda, än Kongl. Maj:ts Regering föreslagit, och det ansvar afseende å medlens fördelning emellan de särskilda banorna som Regeringen velat åtaga sig har, hvad beloppet angår, blifvit fördubbladt. Då det nu gäller att välja emellan de olika vilkor, som föreslagits af Utskottet och af en reservant inom detsamma från denna Kammar — måste jag bekänna att båda förslagen hafva sina företräden och sina brister.

Utskottets förslag har det företrädet, att Regeringens ansvar blir betydligt mindre, enär Utskottet hemställt, att en fast annuitetssats måtte bestämmas; men jag hyser likväl vid detsamma en betänklighet, den nemligen, att en af de banor, som ifrågakomma att erhålla understöd, — Wexjö—Carlskronabanen — icke kan bära en så hög annuitet som 6 procent. Riksdagen har väl icke uttryckligen rekommenderat denna bana till försträcknings erhållande; men jag vågar likväl såsom en tyst rekommendation tyda Riksdagens beslut, att den, som vill bygga denna bana bredspårig, skall erhålla en summa af 1,100,000 R:dr utan återbetalningsskyldighet. Jag får tillstå, att denna bana har äfven mina varma sympatier; men jag fruktar likväl, såsom nyss är nämnt, det svårighet för densamma att utgöra den föreslagna annuiteten skall uppkomma.

Hvad åter reservantens förslag angår, så har äfven det sina företräden, men också sina brister. Der föreslås "att Kongl. Maj:t må ega vid lånemedlens beviljande bestämma, huru mycket årligen skall å lånet inbetalas samt huru mycket af denna inbetalning skall utgöra ränta; dock under vilkor att räntan icke må understiga 5 procent och återbetalningstiden icke utsträckas utöfver femtio år från lånets utbetalningsdag." Denna punkt medgirver således en mycket större frihet åt Kongl. Maj:t och Kongl. Maj:t kan otvifvelaktigt lämpa vilkoren efter banans förmåga att uppfylla dessa vilkor. Men vid försträckningens beviljande är det icke så lätt att förutse och rätt uppskatta denna förmåga; hvadan också misstag dervid är möjligt. Förelöper sådant misstag, kan det sedermera icke rättas. Jag har nemligen fattat reservantens förslag så, att Kongl. Maj:t vid lånemedlens beviljande en gång för alla skulle uppgöra en bestämd amorteringsplan, som sedermera skulle tjena till efterrättelse. Hade orden "*vid lånemedlens beviljande*" varit borta, så skulle amorteringsplanen, i händelse den befundes hafva blifvit bestämd för sträng, sedan kunna hafva ändrats. Hvad vidare angår den i reservationen förekommande bestämmelsen "att räntan icke må understiga 5 procent", har jag nu hört, att reservanten sjelf är af den mening, att denna ränta icke nödvändigt skulle *årligen* utgå, blott den *slutligen*, genom kapitalisering, komme staten till godo; men jag fruktar högeligen, att ordalagen äro sådana, att räntan måste *årligen* betalas *med minst 5 procent*, och i denna händelse reducerar sig skilnaden mellan reservantens och Utskottets förslag dertill, att annuiteten enligt det förra måste blifva minst 5, men enligt det sednare alltid blifver 6 procent.

För valet mellan de olika meningarne anser jag mig icke behöfva

lemna Kammaren någon fingervisning. helst jag sjelf är tveksam i frågan.

Friherre von Essen: Då Riksdagen fattade beslutet att åt Kongl. Maj:t öfverlemna afgörandet angående användandet af de medel, som Riksdagen anslagit till understöd af enskilda jernvägsanläggningar. blef detta beslut af många klandradt. För min del biträdde jag så mycket heldre att öfverlemna afgöran det af en så vigtig sak till Kongl. Maj:t, som Konungens rådgifvare, hvilka deröfver skola yttra sig. äro inför Riksdagen ansvarige, då deremot Riksdagens ledamöter, i händelse beslutanderätten skulle fortfarande kvarstå hos Riksdagen. icke kunna anses annat än oansvarige och partiske. Om Riksdagen fortfarande såsom hittills, skulle hafva behållit en sådan dispositionsrätt öfver dessa medel, skulle jemväl, såsom här under diskussionen redan blifvit antydt, skadliga strider inom Representationen härom uppstå. Detta undvikes derigenom, att dispositionen öfverlemnats åt Kongl. Maj:t och anslaget derjemte ökats till 10 millioner. Att åter gå så långt, att Kongl. Maj:t skulle bestämma den annuitet, som skulle utgå, vore att alltför betydligt öka det ansvar, som redan blifvit lagdt å Konungens rådgifvare, och det kan förvåna mig, att de personer, som klandrat det förra beslutet, ytterligare vilja råga bördan för Kongl. Maj:ts rådgifvare. För min del finner jag således, att det vore lyckligt, om frågan om räntan och annuitetsbeloppet nu blefve bestämdt afgjord. Det är icke så lätt att afgöra, hvilken räntesats som bör bestämmas. Stats-Utskottet har föreslagit en räntesats af fem procent. En talare har upplyst, att de penningar, som staten på senare tider upplånat, kostat staten 5½ procent, och man kan våga beräkna, att de icke kostat fullt så mycket. Det var åtminstone förhållandet med det lån, som staten upptog förliden höst. Dessutom torde det väl vara att förmoda, att räntan på sådana lån under de närmaste fem åren snarare skall falla än stiga, och vid sådant förhållande tror jag det icke vara skäl att bestämma räntesatsen så hög, att staten nödvändigt måste göra en vinst på de enskilda jernvägarnes bekostnad. Det är sannt, att en förlust uppstår för staten, om staten utlemnar lån mot 5, men sjelf får betala 5½ procent. Det är likväl lika troligt, att pengarne blifva så billiga, att staten icke gör någon förlust på att lemna dem till 5 procent. I alla fall synes det vara en skyldighet att icke ställa så till, att staten, såsom jag redan nämnt, måste skörda en vinst på de enskilda banornas bekostnad. Just med anledning deraf, att statsbanorna i närvarande stund äro anlagda såsom stora afloppskanaler, till hvilka största antalet af de enskilda jernvägar, som komma i fråga att byggas, skaffa tillflödet, samt det dessutom icke kan förnekas, att landet i industrielt afseende skördar särdeles stor vinst, synes det därför lämpligt att i enlighet med Stats-Utskottets förslag bestämma räntan till 5 procent.

Att åter, sasom reservanten föreslagit, öfverlemna afgörandet åt Kongl. Maj:t och att utsträcka amorteringen till längre tid, synes mig, såsom ordföranden i riksgälds-afdelningen redan yttrat, gifva anledning till auktion mellan de enskilda banorna. Jag medgifver, att detta skulle lända till fördel för vissa banor — de som voro i

tillfälle att erbjuda bästa villkoren, som kan hända voro sådana, att staten skulle göra en vinst på att understöda enskilda banor, men jag anser detta icke vara lämpligt. Då vi nu stå i begrepp att för flera år bestämma villkoren för understöds meddelande åt enskilda jernvägar, synes det mig också vara synnerligen viktigt att understödsvillkoren blifva lika för alla banor, så att icke någon rubbning deri kan ske. Skulle en bana kunna erhålla olika villkor mot en annan, är det troligt, att bolagen kunde blifva missbelåtna med de villkor de erhållit och deri söka ändring; och skulle sådana ändringar beviljas, skulle detta, efter min tanke kunna leda till ytterst vådliga följder, efter det är fråga om att för en lång framtid fortsätta med att understödja privatbanesystemet.

Herr Statsrådet och Chefen för Civil-departementet yttrade, att Carlskrona—Wexiöbanan måhända icke skulle kunna uthärda så stränga villkor, som de af Stats-Utskottet föreslagna. Om de af reservanten föreslagna villkor blifva antagna, så skulle icke några lindrigare villkor kunna medgifvas, då enligt detsamma minst 5 procents ränta skall betalas, ehuru amorteringstiden skulle kunna något utsträckas. Kan man erhålla ett ouppsägbart lån mot så billiga villkor som 5 procent, får man väl underkasta sig att, i fall amorteringen icke på annat sätt kan fullgöras, uppnegociera nödiga medel på annat håll. Om dessutom Carlskrona—Wexiöbanan skulle anses icke kunna bringas till stånd med sådana villkor, som de af Stats-Utskottet föreslagna, så får jag säga, att, om den anses så nödvändig, måste den väl i en framtid byggas såsom statsbana.

På de skäl, hvilka jag nu i korthet antydt och de hvilka förut anförts af andra talare, anhåller jag om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Friherre af Ugglas: Man har här yttrat, att, sedan Riksdagen lemnat Kongl. Maj:ts Regering det stora förtroendet att till dess disposition ställa ett belopp af 10 millioner för understöd af enskilda jernvägar, så bör Riksdagen också draga konsekvensen af detta beslut och äfven at Kongl. Maj:ts Regering öfverlemnna att bestämma villkoren för understöds meddelande; men man glömmer dervid såsom flere föregående talare också påpekat, att det förtroende, som Kongl. Maj:t äskat, begärdes under det uttryckliga villkor, att Riksdagen skulle bestämma den annuitet, som skulle utgå, i händelse understödet lemnades under form af försträckning. Då jag för min del understödt Kongl. Maj:ts proposition i afseende på anslags beviljande, ehuru jag icke röstat för det höga belopp, hvartill Riksdagen bestämt detsamma, har det från min sida skett under den bestämda förutsättning, att Riksdagen skulle bestämma räntefoten. Jag står fortfarande fast vid en sådan åsigt, och jag kan icke, lika med Herr Statsrådet och Chefen för Civil-departementet finna, att genom Riksdagens beslut någon väsentlig ändring i Kongl. Maj:ts proposition blifvit gjord. Kongl. Maj:t har begärt ett belopp af 5 millioner R:dr för att understödja enskilda jernvägsanläggningar, hufvudsakligen under form af försträckning; Riksdagen har utsträckt detta ända till att bevilja 10 millioner. För min del är jag öfvertygad om, att det finnes så många banor, som väl kunna bära en räntefot af 5 procen

att icke, till följd af den högre summa, som blifvit bestämd, någon nedsättning i denna räntefot behöfver ega rum. Jag kan således icke annat än stå fast vid Kongl. Maj:ts proposition med den modifikation deri, som af Stats-Utskottet blifvit föreslagen.

Deremot tror jag, att, om Herr Ekmans reservation skulle bifallas, blefve det alldeles omöjligt att på ett fullt rättvist sätt kunna tillämpa densamma. Det går nemligen visserligen ganska lätt an att här uppställa olika kategorier af jernvägar med afseende på understödsvilkoren; men då det kommer till en pröfning, så blir det alldeles omöjligt att bestämma, hvilken jernväg som förtjenar ett högre eller ett lägre understöd, och jag fruktar derföre, lika med ordföranden å Stats-Utskottets riksgälds-afdelning, att, om understöd blott kan meddelas åt en af tvenne banor, som ifrågakommit att byggas, men den ena af dessa banor bjuder 5½ och den andra 6 procent, så erhåller den understödet, som bjuder sex procent.

Här har ett annat förslag blifvit framställt af Herr Nordenfelt, hvilket, jag vill icke neka det, i viss mån kan vara billigare än Stats-Utskottets. Det har å ena sidan samma förtjenster som Stats-Utskottets derigenom, att det på förhand fixerar annuiteten, men å andra sidan medför det allt för stor uppoffring från Statsverkets sida, genom att bestämma räntan till endast 4 procent.

Då jag således är öfvertygad att 10 millioner med fördel kunna användas med den af Utskottet föreslagna räntefot, vågar jag anhålla om bifall till Utskottets förslag.

Grefve Hamilton: Jag har icke begärt ordet för att fortsätta debatten om företrädet emellan Stats-Utskottets och Herr Ekmans förslag, utan endast för att begära, att, om man antager Stats-Utskottets förslag, det då måtte ske med det tillägg som blifvit af Herr Berger föreslaget. Det kan vara något svårt att på ett lättfattligt sätt utveckla skälen, men såsom fullmäktig i Riksgälds-kontoret har jag haft tillfälle att erfara de olägenheter och den oreda i räkenskaperna, som endast med största svårighet kunna undvikas, då annuiteten för amorteringslån, utgifna till enskilda bolag, icke betalas på bestämd tid, utan att betalning af ränta å det uteblifna beloppet varit föreskrifven, och är det på grund af denna erfarenhet som jag vördsamt anhåller, att Stats-Utskottets förslag icke måtte godkännas, så vida Kammaren icke jemväl vill antaga det af Herr Berger föreslagna tillägg.

Herr Ekman:

Herr von Ehrenheim: Jag har bidragit till Riksdagens beslut att till Kongl. Maj:t öfverlemna att bestämma hvilka enskilda jernvägsbolag som skola erhålla understöd af staten; men det är icke derför min mening att bidraga till ett beslut, hvarigenom Riksdagen undandrager sig att bestämma de vilkor, på hvilka detta understöd lemnas. Det är en sak att pröfva de ekonomiska förhållanden, hvarpå en jernvägsanläggnings lämplighet beror och den nytta vägen medför för en större eller mindre del af landet, och en annan sak att

bestämma de finansiella uppförfningar och risker som staten vill ådraga sig för de enskilda jernvägarne. Denna sednare bestämmelse är Riksdagen skyldig att meddela, och mig veterligen har Riksdagen icke förut någonsin frångått en sådan grundsats under det deremot sjelfva användandet af anslag under stadgade villkor i många fall öfverlemnats åt Regeringen, om ock icke i fråga om så stora belopp som nu.

Här har yttrats den farhåga att Carlskrona- Wexiö-banan icke skulle kunna komma till stånd på de villkor Riksdagen stadgat för understöd af statsmedel, men denna bana befinner sig ju helt och hållet i en undantagsställning, som redan blifvit af Riksdagen erkänd, genom det särskildt anslag dertill beviljats, och om amorteringsvilkoren skulle för det blifvande bolaget vara för stränga, kan ju Kongl. Maj:t till Riksdagen hemställa om andra villkor, utan att sådant innebär ett prejudikat för någon annan bana.

Jag anhåller om bifall till Stats-Utskottets förslag.

Herr Wærn: Det förefaller mig som om man å ena sidan funnit att Stats-Utskottets villkor för alla banor kunna för några blifva nog tunga, men att deremot Herr Ekmans förslag icke är omtyckt därför att det lemnar tillfälle för bestämmelser om tyngre villkor för vissa banor än för andra, hvaremot man heldre skulle vilja antaga bestämmelser i detta fall, som vore en gång för alla fastställda. Efter min uppfattning utgör Herr Nordenfelts förslag en medelväg emellan de begge förutnämnda och jag sluter mig därför till detsamma.

Det förhåller sig med jernbanor, enligt min uppfattning så, att de banor äro de bästa, efter hvilkas fullbordande skilnaden emellan resultaten af de genom banorna åstadkomna nya trafikförhållanden och de, som kunnat åstadkommas med de före desamma existerade äldre förhållandena, äro de största möjliga. Denna skilnad är olika för en rik ort och en fattig ort. Den kan vara större eller mindre, utan att deraf nödvändigtvis följer motsvarande växlingar i den af trafiken uppstående behållning, hvilken kan vara beroende af helt andra förhållanden. Om en bana verkligen lemnar ett större resultat uti indirekta fördelar än en annan, så tyckes denna bana också böra lemna möjlighet för delegarne att åtaga sig och bära större uppförfningar. Det är dock två olika saker. Om banan blifvit anlagd i en rik ort, så är det naturligtvis möjligt för denna rika ort att fortare betala densamma än om den blifvit anlagd i en fattig ort, men dermed är det icke sagdt, att banan i den rikare orten är nyttigare. Möjligen kan i en rik ort forslingen på jernbanan af de varumängder, som redan i den orten äro föremål för trafik, ökad med några procent i följd af det lättare kommunikationsmedlet, gifva en god afkomst för jernbanan, under det att deremot i en fattig ort rörelsen möjligen kan mångdubblas och flera alldeles nya industriella anläggningar tillkomma, utan att behållningen för en kanske jemförelsevis dyr jernbansanläggning blir betydlig. Kanske är just till följd deraf, att den är vanlottad med hänsyn till kommunikationer, en ort fattig så i folkmängd som i nedlagda kapitaler, men i besittning af sådana naturliga förmåner, som gruffält eller vattenfall eller skogar, hvilka blott behöfva blifva tillgängliga för att kunna föda en mångdubbelt

större befolkning än förut och slutligen kanske mer än den rika orten, men en sådan fattigare ort fordrar sannolikt mycket längre tid för att blifva upparbetad än den redan rika orten, och under denna tid ger dess jernväg mindre afkastning. Det är på slutresultatet man måste se och staten bör hafva omvårdnad om alla orter. Det är därför Kongl. Maj:t föreslagit alternativer. Dessa missförstås kanske till en del derföre att komiterade föreslagit ena alternativet för de sekundära och det andra för de tertiära jernbannäten; men Kongl. Maj:t har icke ansett sig böra göra denna skillnad. Om Kongl. Maj:ts förslag antoges, så skulle det blifva möjligt för Kongl. Maj:t att i en rik ort gifva en bana en försträckning, hvilken genast betraktades som lån, och deremot en sådan bana i en fattig ort kunde erhålla en del utan återbetalningsskyldighet. När nu detta icke antages, utan Stats-Utskottet föreslagit och Riksdagen tyckes vilja att bestämda, allmänt giltiga villkor skola utsättas, så blifver frågan den, huru högt man skall sätta dessa villkor. Riksdagen har redan genom en återremiss och Stats-Utskottet derefter i nu förevarande utlåtande visat benägenhet att reducera annuiteten från 7 till 6 procent; men jag hemställer huruvida den icke för några banor kan sättas ännu lägre. Det är visserligen sannt, att man icke anser sig böra göra för stora uppoffringar; men det kan ju vara banor som gå i en ort, der den genast påräkneliga trafiken icke är stor, och manne det icke då är bättre att för sådana banor göra någon uppoffring, än att de skola komma fram med anspråk på eftergifter, emedan de icke kunna komma ut med villkoren. Det synes mig icke vara så mycken uppoffring om Staten förlorar 1 procent, och det är vida bättre att villkoren sättas så att bolagen kunna vara öfvertygade om att hvad de ingå på skola de också hålla. Vi må föreskrifva huru som helst, så blifver dock ifvern att erhålla jernvägar så stor, att bolag nog komma att uppstå, som åtaga sig bygandet af desamma, men om de sedan finna annuiteten vara för hög, så komma de med begäran efteråt om lindring och erhålla möjligen också en sådan eftergift, om det befinnes att för dem är omöjligt att åstadkomma bestämd räntebetalning; men just deraf att en och annan bana kan komma att erhålla en sådan eftergift, inträffar också att mannamån kan komma och efter hvad erfarenheten visat har kommit att ega rum.

I afseende å ett högre eller lägre understöd har Stats-Utskottets vice ordförande här framlagt siffror, hvilka visa att medeltalet för flera banor är 16,164 R:dr. Till följd häraf har han sagt, att 16,000 R:dr icke är för mycket; men mig synes det vara nog mycket att antaga ett belopp så nära medium såsom ovillkorligen gällande för alla banor. Här är det ju uppenbart, att banor finnas, som efter flera år icke kunnat åstadkomma detta resultat, och att bolagen skola tvingas att låna för att kunna betala räntan är bra strängt, helst staten icke hittills varit så sträng, utan gifvit billiga villkor och det just åt de rikaste banorna.

Jag tror att det är klokare att från början ställa så förmånliga villkor för banorna, att de kunna komma ut dermed och allt trassel undvikes.

När nu ett nytt förslag blifvit af Herr Nordenfelt afgifvet, som afser detta förhållande och medför den påföljd, som de flesta talare åsyftat, eller att saken blifvit bestämd och icke kommer att bero på pröfning i särskilda fall, så får jag förorda antagandet af Herr Nordenfelts förslag likväl på följande sätt redigeradt: att momentet a) nedflyttas under momentet c) och erhåller denna lydelse:

“c) att derefter en annuitet af sex procent å ursprungliga försträkningsbeloppet skall erläggas, af hvilken annuitet först godtgöres ränta efter fem för hundra å oguldet kapitalbelopp och återstoden utgör afbetalning derå”.

Detta är nästan alldeles lika med Utskottets förslag och enda skilnaden är den, att under tre år betalas blott 4 procent, hvilken lindring ganska väl behöfs för att drifva upp en bana. Jag kan icke förutsätta att de bolag, som hädanefter begära understöd, äro bättre än de som hittills erhållit sådant, och tror att statsverket är mäktigt af lika stora uppoffringar för de förra, som dem det redan vidkants för de sistnämnda. Om Herr Nordenfelts förslag antages, så vinnes bestämdt något, hvori detta förslag skiljer sig från Herr Ekmans, det nemligen, att Kongl. Maj:t icke kommer att påläggas någon särskild pröfning af olika villkor för hvarje fall.

Jag yrkar bifall till Herr Nordenfelts förslag, med den af mig gjorda redaktionsförändring.

Herr Berger: Efter som jag vunnit understöd i afseende å det tillägg jag föreslagit, så ber jag att få meddela en upplysning om ett förhållande som kanske icke alla Kammarens ledamöter känna, nemligen att detta tillägg innefattar alldeles detsamma, som förut blifvit stadgadt i afseende å de från Riksgälds-kontoret utlemnade jernvägsån.

Efter hvad för mig uppgifvits har Andra Kammaren redan bifallit Utskottets förslag, och hemtar jag deraf ett ytterligare stöd för att man icke bör frångå detta förslag, hvilket jag alltså hoppas att Kammaren måtte bifalla *med det af mig föreslagna tillägg*.

Herr Faxé: Jag begärde ordet blott för att hemställa, huruvida det kan vara lagligt att göra en sådan bestämelse som den Herr Berger föreslagit, emedan det blifver en föreskrift om att erlägga ränta på ränta. Hade den inskränkt sig till att beräkna ränta på den del, som å kapitalet skulle afbetalas, så hade detta väl kunnat gå för sig, men för min del tror jag det icke är lagligt att lemna föreskrift om, att taga ränta på ränta. Herr Berger har sagt, att ett sådant stadgande redan skulle hafva blifvit meddeladt i afseende på det från Riksgälds-kontoret utlemnade jernvägsån. Det är något som jag icke känner, men om så skulle vara, kan jag dock ej finna det vara lagligt. Diskonten och Banken taga väl i dylikt fall en högre ränta, men dock endast på hufvudstolen. Det var blott detta jag ville anmärka.

Grefve Mörner, Carl Göran: Då jag kom upp till detta plenum, var jag verkligen i samma ställning som Chefen för Civil-depar-

tementet, den nemligen, att jag icke rätt visste hvad jag ville i denna fråga och för mig torde detta ock kunna vara ursäktligt, då jag icke har någon ansvarighet för nu ifrågavarande angelägenhet, men sedan jag afhört diskussionen är jag nog lycklig att för min enskilda del hafva kommit till en bestämd öfvertygelse, och den har — det måste jag tillstå — blifvit något olik den, åt hvilken jag lutade, då jag kom hit. Då var det icke utan att Herr Ekmans förslag tilltalade mig, men sedan jag följt diskussionen, har jag kommit till den åsigt, att det är icke blott nyttigt, utan af stor vikt, att bestämda villkor utsättas. Då beslutet fattades om denna fråga, så uttalades af många, som voro för att medlen skulle ställas till Kongl. Maj:ts disposition, den åsigten, att man skulle understödja jernvägarne med statens kredit, men icke för desamma göra uppoffringar, utan skulle jernvägarne mer eller mindre fort återgälda hvad staten förskjutit för att bringa dem till stånd. Någon anledning att frängå denna åsigt, tror jag icke ligger i den af Chefen för Civil-departementet anmärkta omständighet, att den till understödjande af enskilda jernvägar lemnade summan blifvit höjd, enär han, då beslutet härom fattades, i Andra Kam-maren förklarar sin belåtenhet med den saken. Icke heller synes det mig att derifrån något skäl bör hemtas emot ett beslut att bestämma att understödet skall utgå endast såsom lån, ty det torde icke hafva fallit ur minnet att, under den diskussion som i denna Kammare härom föreföll, uttalade sig Chefen för Civil-departementet till förmån der-för, att understödet borde uteslutande i denna form utgå och yttrade till och med att Kongl. Maj:t sådant föreslagit. Jag påminde då derom, att Kongl. Maj:t föreslagit beviljande både af lån och af an-slag och för att bestyrka detta uppläste jag ett stycke ur den Kongl. propositionen. Då jag för min del utgår från den åsigten, att vilko-ren böra af Riksdagen bestämmas, så står detta i öfverensstämmelse med hvad i enahanda fall förut varit brukligt. Riksdagen har nem-ligen under en lång följd af år till Kongl. Maj:ts förfogande ställt summor för vägförbättringar samt sjösänkningar och andra vattenaf-tappningsföretag, men dervid hafva alltid varit fästade bestämda villkor, ehuru summans fördelning blifvit till Kongl. Maj:t öfverlem-nad. Ehuru nu är fråga om en större summa än som beviljats till de af mig omnämnda företag, är det dock samma princip, som Ut-skottet i afseende å understöd till jernvägarne uppställt och enligt min åsigt är det skäl att dervid förblifva. Utskottet har dock kanske icke fullt strängt vidhållit den åsigten, att staten icke bör vidkännas någon uppoffring för nu ifrågavarande ändamål, då Utskottet bestämt räntan till endast 5 procent, enär man vet att penningarne i allmän-het kosta staten 5½ procent. Herr Leijonancker har också föreslagit räntan till nyssnämnda belopp af 5½ procent, och då Kongl. Maj:t i sin proposition föreslagit amorteringen till 7 procent, kan jag icke tro att det skulle möta hinder att i afseende på räntesat-sen antaga Herr Leijonanckers förslag. Skulle den åsigt, som Herr Leijonancker uttalat, vinna något understöd, så är jag benä-gen att förena mig dermed, men i annat fall biträder jag Utskottets förslag. Man har sagt, att detta skulle för banor med svag trafik vara ett alltför strängt villkor, och det kan måhända vara möjligt, men

i så fall känner jag icke någon annan utväg än att dessa svagare banorna få vänta. Man har äfven påstått, att det vore angeläget att lemna åt Kongl. Maj:t en större latitud i afseende på lånevilkorens bestämmande, emedan banan till Carlskrona i annat fall icke skulle komma till stånd. Denna omständighet är, enligt min tanke, af ringa betydelse, ty uppenbart är, att lång tid kommer att gå åt, innan de befästningar blifva färdiga, som äro vid Carlskrona ifrågasatta, om arbetet skall bedrivas med så ringa fart, som det anslag af 150,000 R:dr medgirver, hvilket man anvisat att användas nästa år. Innan de afsedda befästningarne hinna blifva färdiga, kommer således tillräcklig tid att finnas för byggande till och med af flera jernbanor till Carlskrona. Angeläget kan det emellertid vara att se till, att man icke går så långt i omsorgen för den bana och uppoffringarne derföre, att det vore bättre, om staten sjelf byggde den, behölle den, och trafikerade densamma. Om villkoren för låneunderstödet till denna bana skulle sättas betydligt lägre, än för öfriga banor, så bör på grund af de beräkningar, som blifvit här gjorda, rörande den successiva tillvuxten af trafiken på hvarje jernbana, den tidpunkt äfven för denna bana efter någon tid inträffa, att densamma skulle kunna betala anläggningskostnaden och något deröfver. Dessutom vill det synas mig att det icke vore rätt, om Kammaren, som nyligen afslagit all jemkning i villkoren för Nässjö—Oscarshamnsbanan, nu skulle favorisera den icke ens påbörjade Carlskrona-banan med större fördelar än man i allmänhet beviljat andra banor.

Herr Berger har gjort ett förslag till ett tillägg emot hvilket visserligen icke något synes mig vara att erinra, men som det, enligt min tanke, skulle vara öfverflödigt att nu upprepa, emedan enahanda föreskrifter alltid varit meddelade för Riksgälds-kontoret och Herrar Fullmäktige nog komma att påyrka detsammes iakttagande, då de blifva öfver detaljerna af lånevillkoren hörda.

En talare har gjort erinran derom att det icke skulle vara lagligt att göra det af Herr Berger ifrågasatta tillägg, men härvid får jag fästa uppmärksamheten på, att i alla förbindelser för lån till vattenaftappningsföretag varit intaget förbehåll derom, att, om räntan icke betalats till den bestämda tiden, skulle å det till betalning förfallna beloppet erläggas ränta. Jag yrkar bifall till Utskottets förslag med den förändring, som Herr Leijonancker deri föreslagit.

Herr Nordenfelt: Jag afstår från mitt förslag och förenar mig i det af Herr Wærn framlagda, hvilket hufvudsakligen öfverensstämmer med hvad jag önskar.

Herr von Möller: Då Civil-ministern var närvarande förklarade han sig tveksam hvilket förslag han ville förorda. Jag beklagar att vi sakna någon på Ministerbänken, då vi nyligen från representanten från Göteborg fått höra ett nytt förslag af den egenskap att en talare förenat sig med honom. Vi hade då kunnat få höra Regeringens åsigt om detta förslag. Men äfven om en regeringsledamot förordat detta förslag, hade jag dock icke kunnat antaga detsamma.

Jag anser nemligen, att derigenom skulle än ytterligare fördelar beviljas åt de enskilda bolagen.

Herr Troilius: Då jag förra gången hade ordet, yttrade jag mig för Herr Ekmans reservation, och jag tror att jag tillräckligt tydligt tillkännagaf min uppfattning af denna reservation, nemligen att reservantens mening skulle vara den, att Regeringen skulle tillse att hvarje lån till enskilda jernvägar skulle vara återbetaladt inom femtio år, så till kapital som 5 procents ränta. Jag har sedan hört af Chefen för Civil-departementet att någon uppfattat detta moment i Herr Ekmans reservation något olika, och att man ansett, att meningen vore att minimiräntan från början skulle utgöra 5 procent. Då jag afven af reservanten hört, att detta skulle vara meningen, får jag vördsamst anhålla om proposition å Herr Ekmans reservation, dock med den förändring att momentet a) erhåller följande lydelse:

“att Kongl. Maj:t må ega vid lånemedlens beviljande bestämma beloppet af den årliga inbetalningen samt huru mycket af denna inbetalning skall utgöra ränta, dock under vilkor, att senast 50 år från lånets utbetalningsdag, kapital och 5 procents årlig ränta från berörda dag böra vara till fullo erlagda.”

Grefve Mörner: Min uppmärksamhet har blifvit fästad derpå, att Herr Leijonanker, som föreslagit, att räntan sättes till 5½ procent, i öfrigt förenat sig med Herr Ekman; och får jag, med anledning deraf, förändra mitt yrkande derhän, att jag anhåller om proposition på bifall till Utskottets förslag, med den förändring att räntan bestämmes till 5½ procent.

Herr Ekman: Då den formulering af min reservation, som blifvit gjord af Herr Troilius, tydligare uttrycker hvad jag åsyftat, ber jag att få afstå från mitt förslag och förenar mig med Herr Troilius.

Herr De Maré: För min del får jag afstå från att yrka bifall till Herr Ekmans förslag och förenar mig med Herr Troilius.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefven och Talmannen, att under densamma hade afgifvits följande yrkanden, nemligen: 1:o) att förevarande moment måtte bifallas; 2:o) af Herr Berger, att samma moment skulle antagas med följande tillägg: “samt att, om annuiteten icke sednast å förfallodagen inbetalas, låntagaren skall vara skyldig att å densamma erlägga sex procent årlig ränta, tills betalning sker”; 3:o) af Grefve Mörner, Carl Göran, att momentet måtte godkännas med den förändring, att räntan bestämdes till fem och en half för hundra; 4:o) af Friherre Bildt, att, på sätt Herr Ekman i sin reservation föreslagit, momentet skulle erhålla följande förändrade lydelse: “att Kongl. Maj:t må ega vid lånemedlens beviljande bestämma, huru mycket årligen skall å lånet inbetalas samt huru mycket af denna inbetalning skall utgöra ränta;

dock under vilkor att räntan icke må understiga fem procent och återbetalningstiden icke utsträckas utöfver femtio år från lånets utbetalningsdag“; 5:o) af Herr Leijonancker, att nyssnämnda, af Herr Ekman i hans reservation föreslagna stadgande skulle antagas med den förändring, att räntan bestämdes till $5\frac{1}{2}$ procent; 6:o) af Herr Heijkensköld, att det af Herr Ekman föreslagna stadgandet måtte godkännas med den förändring, att räntan bestämdes till 5 procent; 7:o) af Herr Troilius, att momentet skulle erhålla följande förändrade lydelse: “att Kongl. Maj:t må ega vid lånemedlens beviljande bestämma beloppet af den årliga inbetalningen samt huru mycket af denna inbetalning skall utgöra ränta, dock under vilkor, att sednast 50 år från lånets utbetalningsdag kapital och 5 procents årlig ränta från berörda dag böra vara till fullo erlagda:” samt slutligen 8:o) af Herr Wærn, att momentet a) skulle nedflyttas under momentet c) och erhålla följande lydelse: c) att derefter en annuitet af sex procent å ursprungliga försträkningsbeloppet skall erläggas, af hvilken annuitet först godtgöres ränta efter fem för hundra å oguldet kapitalbelopp och återstoden utgör afbetalning derå.”

Härefter framställde Herr Grefven och Talmannen särskilda propositioner å samtliga ofvan omförmälda yrkanden, af hvilka propositioner den första, eller den, som lydde å bifall till momentet, besvarades med talrika ja, blandade med nej, samt de öfriga med mer eller mindre öfvervägande nej-rop; hvarupå och efter det att proposition på bifall till momentet blifvit ånyo framställd samt med talrika ja, blandade med nej, besvarats, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Flere ledamöter begärde votering.

Efter förmälan, det Kammaren borde bestämma, hvilketdera af de öfriga sju yrkandena skulle utgöra kontrapositionen vid den blifvande voteringen, framställde Herr Grefven och Talmannen proposition derå, att Herr Troilii yrkande skulle såsom kontraposition antagas; och då dertill svarades många ja, blandade med nej, förklarades ja hafva varit öfvervägande.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den som bifaller momentet a) i 1:sta punkten af Stats-Utskottets Memorial, N:o 83, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det af Herr Troilius framställda förslag till ifrågavarande moments lydelse.

Den

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja -- 61.

Nej -- 24.

Mom. b) och c).

Biföllos.

2:dra punkten.

Grefve Mörner, Oscar: Jag tror mig visserligen veta, att detta är en fras, som begagnats i alla hittills uppgjorda kontrakt om jernvägslån, men jag kan icke begripa hvad slags säkerhet staten derigenom får uti de till en jernvägsanläggning hörande byggnader och materiel. Något yrkande vill jag icke framställa, utan har endast velat få detta antecknad till protokollet.

Herr von Koch: Ej heller jag har något yrkande att framställa, men jag vill fästa uppmärksamheten på att man, på sätt en Konungens rådgifvare vid ett föregående tillfälle här yttrat, bör ställa så till, att expropriationen blifver så fullständig, att hela jernvägen blifver ett sammanhängande helt som kan intecknas.

Öfverläggningen förklarades slutad och punkten biföllos.

3:dje, 4:de och 5:te punkterna.

Biföllos.

Anmälades och bordlades Sammansatta Stats- och Bevillnings-Utskottets Utlåtande, N:o 2, i anledning af fattadt beslut angående folkskoleafgiftens uppförande såsom statsinkomst; äfvensom

Andra Kammarens protokollsutdrag, N:o 240, med återlemnande af ärendet rörande ändring i Förordningen den 7 December 1866, angående villkoren för försäljning, till förtäring på stället, af vin, öl, kaffe, m. m.

Grefve Hamilton, Henning: Jag får vördsamt hemställa, att de denna dag första gången bordlagda betänkanden måtte på föredragningslistan till nästa plenum sättas näst efter de, enligt redan fattadt beslut, då förekommande gemensamma omröstningar.

Detta förslag biföllos.

Herr Wallenberg: Jag får anhålla om ledighet från riksdags-göromålen under fem dagar, räknade från den 15 i denna månad.

Den begärda ledigheten beviljades.

Kammaren åtskiljdes kl. $\frac{1}{2}$ 11 e. m.

In fidem

O. Braket.

Lördagen den 13 Maj 1871.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Justerades ett protokollsutdrag för den 12 dennes.

Upplästes och godkändes Stats-Utskottets förslag till Riksdagens underdåniga skrivelser:

N:o 53, angående erforderliga medel för inredning af embetslokaler åt styrelsen för statens jernvägstrafik; och

N:o 54, angående erforderliga medel till anskaffande af rörlig materiel vid statens jernvägar;

Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att anslag blifvit utfärdadt till sammanträdets fortsättning kl. 7 e. m.

Anställdes omröstning, jemlikt 65 § Riksdags-ordningen, öfver följande, af Banko-Utskottet i dess Memorial N:o 15 föreslagna och af båda Kamrarne godkända voteringsproposition: